

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки
міжнародного туризму

Кваліфікаційна робота магістра
на тему Перспективи розвитку зовнішньоекономічного
співробітництва України та Польщі

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0511-ме
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»
Чорна Ганна Віталіївна

Керівник Дугієнко Наталя Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

Рецензент Бабміндра Дмитро Іванович
доктор економічних наук, професор
кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки
міжнародного туризму
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність Економіка
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ д. е. н., професор Бабміндра Д. І.

« ____ » _____ 2022 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Чорній Ганні Віталіївні

1. Тема роботи «Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі»

керівник роботи: к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

Дугієнко Наталя Олександрівна

затверджені наказом ЗНУ від « 9 » 06 2022 року № 642-с

2. Строк подання студентом роботи 01.12.2022

3. Вихідні дані до роботи Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи магістра є офіційні дані Світового банку, МВФ, НБУ, Міжнародної організації з міграції, Фонду міжнародної солідарності Польщі, Фонду Euromaidan-Warszawa, Польсько-української господарчої палати, Міністерства закордонних справ України, Посольства України в Республіці Польща, статистичного бюро Statista, Державної служби статистики України, Державного комітету статистики України, Польської палати цивільних інженерів, Польського агентства інвестицій і торгівлі, міжнародної фінансової організації Worldbank, статистичні щорічники, збірники наукових праць, матеріали науково-практичних конференцій, довідкові матеріали, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Політично-правові та економічні засади співпраці України та Польщі.
2. Аналіз впливу війни на зовнішньоекономічні відносини між Україною і Польщею.
3. Перспективи розвитку Українсько-польської співпраці.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Графічний матеріал використано у першому розділі задля зведення матеріалу в єдину схему; у другому розділі при аналізі розвитку міжнародної торгівлі між Україною та Республікою Польща, міграційної ситуації та інвестиційної співпраці між двома країнами; у третьому розділі задля наочного представлення проведеного аналізу, узагальнення використаної інформації та визначення перспектив та викликів для подальшої співпраці між двома країнами.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	К.е.н., доцент Дугієнко Н.О.	01.09.2022	01.09.02022
I розділ	К.е.н., доцент Дугієнко Н.О.	20.09.2022	20.09.2022
II розділ	К.е.н., доцент Дугієнко Н.О.	18.10.2022	18.10.2022
III розділ	К.е.н., доцент Дугієнко Н.О.	15.11.2022	15.11.2022
Висновки	К.е.н., доцент Дугієнко Н.О.	30.11.2022	30.11.2022

7. Дата видачі завдання 20.06.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми	20.06.2022	18.06.2022
2	Складання робочого плану	27.06.2022	27.06.2022

Продовження таблиці

3	Підбір літератури та вивчення літературних джерел	08.08.2022	08.08.2022
4	Складання плану	15.09.2022	15.09.2022
5	Виконання вступу	16.09.2022	16.09.2022
6	Виконання розділу 1	20.09.2022	20.09.2022
7	Виконання розділу 2	18.10.2022	18.10.2022
8	Виконання розділу 3	15.11.2022	15.11.2022
9	Формулювання загальних висновків	22.11.2022	22.11.2022
10	Подання роботи на кафедру на перед захист	24.11.2022	24.11.2022
11	Попередній захист роботи на кафедрі	25.11.2022	25.11.2022
12	Оформлення роботи та проходження нормо контролю	28.11.2022	28.11.2022
13	Одержання відгуку та рецензії	30.11.2021	30.11.2021
14	Подання остаточного варіанту роботи на кафедру	01.12.2021	01.12.2021

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 118 с., 6 рис., 7 табл., 2 додатка, 49 джерел.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є різногалузеве співробітництво та перспективи розвитку українсько-польського зовнішньоекономічного співробітництва.

Предмет дослідження сукупність теоретичних та практичних основ еволюції українсько-польського зовнішньоекономічного співробітництва та перспективи їх розвитку у контексті повномасштабної війни та подальшої євроінтеграції.

Мета роботи полягає у вивченні всебічного комплексу економічної взаємодії України та Республіки Польща, виявленні закономірностей та перспектив економічного партнерства в умовах сьогоденнішньої війни та на шляху інтеграції України до ЄС.

Метод дослідження методи статистичного аналізу, загальнонаукові (типологізації, систематизації, класифікації) і спеціальні історичні (проблемно-хронологічний, структурно-системний, аналітичний) методи. Інформаційною базою дослідження стали нормативні документи, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, офіційні статистичні дані, матеріали міжнародної статистики.

У роботі досліджуються зовнішньоекономічна співпраця між Україною і Республікою Польща. Визначено їх політико-правові та економічні засади та умови співробітництва. Проведено детальний аналіз міграційної ситуації, динаміки експортно-імпортних операцій та інвестиційного співробітництва України та Польщі. Завершують роботу узагальнюючі висновки за результатами дослідження, список використаних джерел та додатки.

ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ,
ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО, ЕКСПОРТНО-
ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ, МІГРАЦІЯ, ВІЙНА, МІГРАЦІЙНИЙ БАЛАНС

ABSTRACT

Diploma work: 118 p., 6 figures, 7 tables, 2 applications, 49 references

The research object is a various industry cooperation and the prospects for the development of Ukrainian-Polish foreign economic cooperation.

The subject of research is a set of theoretical and practical foundations for the development of Ukrainian-Polish foreign economic cooperation and the prospects for their development in the context of full-scale war and European integration.

The aim of this work is to study the multifaceted complex of economic interaction between Ukraine and the Republic of Poland, defining models and prospects of economic partnership in today's war and on the way of Ukraine's integration into the EU.

Method of work are methods of statistical analysis, general scientific (typologization, systematization, classification) and special historical (problem-chronological, structural-system, analytical) methods. Normative documents, scientific works of leading domestic and foreign scientists, periodicals, official statistics, international statistics became the information base of the work.

The work explores foreign economic cooperation between Ukraine and the Republic of Poland. Their political, legal and economic principles and conditions for cooperation have been defined. A detailed analysis of the migration situation, dynamics of export-import operations and investment cooperation between Ukraine and Poland was conducted. The work ends with the conclusions, the list of references and the applications.

ECONOMIC COOPERATION, GLOBALIZATION, EUROPEAN INTEGRATION, STRATEGIC PARTNERSHIP, EXPORT AND IMPORT TRANSACTIONS, MIGRATION, WAR, MIGRATION BALANCE

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА.....	12
1.1 Формування нормативно-правової бази відносин між Україною та Польщею.....	12
1.2 Економічні умови співробітництва в зовнішньоторговельних відносинах України з Республікою Польща.....	19
1.3 Оформлення стратегічного партнерства в українсько-польських відносинах.....	27
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ.....	36
2.1 Аналіз українсько-польської міграції з початком повномасштабної війни в Україні.....	36
2.2 Порівняльний аналіз динаміки товарів та послуг в зовнішньоторговельних відносинах України з Польщею до та в умовах війни.....	43
2.3 Інвестиційна діяльність між Україною та Польщею.....	54
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОДАЛЬШИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....	68
3.1 Перспективи та виклики українсько-польського співробітництва...68	68
3.2 Українсько-польське співробітництво в контексті євроінтеграційних процесів.....	85

3.3 Перспективи розвитку двостороннього економічного співробітництва України з Польщею та необхідність модернізації ЄС.....	93
Висновки до розділу 3.....	99
ВИСНОВКИ.....	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	109

ВСТУП

Актуальність теми. Польща та Україна є двома найважливішими економіками Центральної та Східної Європи. Польському та українському суспільству довелося зіткнутися з надзвичайно складним завданням створення інститутів ринкової економіки практично з нуля, де головним гальмом зростання ВВП є усталені та стабільні, неформальні, неринкові інститути, які не сприяють вільній конкуренції (мережі інтересів колишні групи політичної еліти, клани, олігархія та мовчазна згода на корупцію та автократична політична еліта), а тепер ще й повномасштабна війна.

Глобальна економіка продовжує бути ослабленою війною через значні збої в торгівлі та шоки цін на продовольство та паливо, що все сприяє високій інфляції та подальшому посиленню глобальних умов фінансування.

Актуальність питання зовнішньоекономічного співробітництва між Україною та Республікою Польща зумовлена тим, що аналіз українсько-польської економічної співпраці є необхідним для визначення основних закономірностей, викликів та перспектив в їх зовнішньоекономічній співпраці.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у вивченні історії всебічного комплексу взаємодії України та Польщі, виявленні закономірностей та перспектив подальшого співробітництва в умовах повномасштабної війни та євроінтеграції. Відповідно до об'єкта та предмета дослідження, реалізація мети передбачає розв'язання таких науково-дослідницьких завдань:

- проаналізувати стан вивчення проблеми, окреслити джерельну базу та методи дослідження;
- розглянути історичні умови встановлення двосторонніх економічних відносин України та Республіки Польща;
- розглянути оформлення стратегічного партнерства в українсько-польських відносинах;

- дослідити вплив повномасштабної війни в Україні на українсько-польське економічне співробітництво;
- проаналізувати українсько-польську міграцію з початком повномасштабної війни в Україні;
- проаналізувати інвестиційна діяльність між Україною та Польщею у сьогоденних реаліях;
- дослідити проблемні моменти українсько-польських відносин;
- висвітлити тенденції та перспективи співробітництва України та Республіки Польща в умовах війни та подальших євроінтеграційних процесах.

Об'єкт дослідження - різногалузеве співробітництво та перспективи розвитку українсько-польського зовнішньоекономічного співробітництва.

Предмет дослідження - сукупність теоретичних та практичних основ еволюції українсько-польських зовнішньоекономічного співробітництва та перспективи їх розвитку у контексті повномасштабної війни та подальшої євроінтеграції.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять методи статистичного аналізу, загальнонаукові (типологізації, систематизації, класифікації) і спеціальні історичні (проблемно-хронологічний, структурно-системний, аналітичний) методи. Інформаційною базою дослідження стали нормативні документи, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, офіційні статистичні дані, матеріали міжнародної статистики.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи послужили законодавчі та нормативні акти України та Республіки Польща, періодичні та монографічні статті українських та зарубіжних вчених з питань співробітництва, проблем та перспектив розвитку українсько-польських відносин, звіти та доповіді міжнародних організацій, особисті дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні нового етапу співробітництва Польщі та України, на території

якої йде війна; розкритті можливих викликів та перспектив розвитку економічного співробітництва між Україною та Республікою Польща.

Отримало подальший розвиток:

- дослідження спільних інтересів обох країн, які впливатимуть на подальший розвиток зовнішньоекономічного співробітництва;
- дослідження сучасного стану, тенденцій розвитку та перспектив подальшої співпраці між Україною та Польщею з початком повномасштабної війни в Україні.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що полягає в розробці теоретико-методичних положень подальшого розвитку зовнішньоторговельного співробітництва України з Польщею в умовах війни та після її закінчення, а також в умовах євроінтеграційних процесів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та висновки кваліфікаційної роботи доповідалися на XXVIII Міжнародна науково-практичній конференції «Наукові перспективи» (Київ, 2022). Основні положення кваліфікаційної роботи викладено у тезах доповідей «Аналіз динаміки товарів та послуг в зовнішньоторгівельних відносинах України з Польщею до та в умовах війни» та у статті «Українсько-польська міграція: особливості, виклики та перспективи». Публікації повною мірою відображають основні результати роботи.

Структура роботи складається зі вступу, в якому обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету та завдання; трьох розділів, перший з яких присвячено дослідженню теоретичних основ політико-правового та економічного співробітництва, у другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано міграційну ситуацію, динаміку експортно-імпортних операцій та інвестиційного співробітництва України та Республіки Польща, третій розділ присвячено проблемним питанням та перспективам українсько-польської співпраці в умовах війни та подальших євроінтеграційних процесах. Завершують роботу узагальнюючі висновки за результатами дослідження, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА

1.1 Формування нормативно-правової бази відносин між Україною та Польщею

На сьогоднішній день договірно-правова база між Україною та Республікою Польща налічує понад 120 міжнародних договорів та належним чином регулює більшість сфер українсько-польської співпраці. Важливою складовою договірно-правової бази є двосторонні домовленості між регіонами України та Польщі – загалом таких домовленостей налічується понад 450 [5, 37-42 с.].

Польща стала першою країною у світі, яка визнала державність України після референдуму про незалежність 1 грудня 1991 року. Вже 1992 року дві країни підписали договір про дружбу та співпрацю, який, зокрема, підтвердив існуючий кордон.

Підписання Договору відкрило шлях до інтенсивного діалогу та співробітництва в галузі політики, торгівлі, оборони, культури, спорту та в багатьох інших сферах як на парламентському, урядовому, так і на місцевому рівнях. Були створені інституційні форми співробітництва у всіх сферах державної діяльності, включаючи Президентський консультативний комітет, Польсько-українську парламентську асамблею та кілька міжурядових комісій та рад за різних міністерств, таких як Міжурядова комісія з економічного співробітництва та Міжурядова координаційна рада з міжрегіонального співробітництва. На окрему згадку заслуговує польсько-українська постійна конференція з питань європейської інтеграції, яка дозволила Польщі поділитися уроками, що були зроблені з її власного вступу до ЄС. Важливе значення мають також форуми для неурядової співпраці.

У березні 1994 року Польща та Україна прийняли декларацію про принципи своїх взаємин, в якій визнавалося їхнє стратегічне значення для двох країн. Насправді за президентства Леха Валенси (1990–1995 рр.) та Леоніда Кравчука (1991–1994 рр.) двосторонні відносини не були головним пріоритетом. Польща тим часом зосередилася на зміцненні відносин із Заходом, а Україна розпочала складний процес державного будівництва.

Ситуація змінилася за Олександра Квасневського (1995–2005 рр.) та Леоніда Кучми (1994–2005 рр.). Польща забезпечила собі доступ до західних установ та організацій, Україна перестала сприйматися як *Saisonstaat* (держава на якийсь період). Обидві країни могли б зосередитися на двосторонніх відносинах: історичне примирення, економічні проекти, співробітництво з ЄС і НАТО [6, 25-55 с.]. Польща також була цінним партнером для України, оскільки її відносини із Заходом погіршилися після 2000 року. З того часу термін "стратегічне партнерство" часто використовувався для опису двосторонніх відносин.

Внаслідок вступу Польщі до Європейського Союзу та старту нової політики сусідства ЄС було підписано Стратегію українсько-польського міжрегіонального та прикордонного співробітництва (м. Ялта, 25 червня, 2004 р.) [5, 37-42 с.].

Після української «помаранчевої революції» (2004 р.), яка привела до влади прозахідні, демократичні сили, відносини між двома країнами зміцнилися ще більше. Проте президентство Леха Качинського (2005–2010 рр.) та Віктора Ющенка показало межі такої співпраці. Україна залишалася слабкою, нестабільною країною між ЄС/НАТО та Росією; Польща не спромоглася ефективно допомогти їй.

За Броніслава Коморовського (2010–2015 рр.) та Віктора Януковича (2010–2014 рр.) обидві країни зосередилися на асоціації України з ЄС. Однак цьому процесу заважав зростаючий авторитаризм українського режиму та його зближення з Росією. У листопаді 2013 року під тиском Росії український режим відмовився підписувати угоду про асоціацію з ЄС. Це рішення

викликало масові протести в Україні, які призвели до повалення та втечі Януковича. Нова влада підписала угоду про асоціацію з ЄС у 2014 році. Російсько-український конфлікт став серйозним випробуванням як для нової української влади, так і для Польщі, зокрема для нових глав держав Петра Порошенка, який був обраний у 2014 році та Анджея Дуди, обраний у 2015 році.

Обидві країни зацікавлені у взаємній співпраці з різних причин. Що стосується Польщі, то є кілька основних причин:

По-перше, історія. Якщо Польща сприймає спільне минуле переважно через кривавий період 1943-1944 років, то вона пам'ятає, що українські землі належали Речі Посполитій. У певному сенсі Україна для поляків — те, що Алжир для французів або Індія для англійців: втрачена Аркадія, де географічні назви нагадують про прекрасне минуле Речі Посполитої [7, 120-123 с.].

По-друге, стабільність району відіграє важливу роль. Польща хоче, щоб її український сусід був стабільною, процвітаючою, демократичною та «європейською» (не лише в географічному сенсі) державою. Це б захистило Польщу від таких погроз, як громадянська війна з того боку кордону, розвиток організованої злочинності або приплив нових хвиль біженців з України. Поліпшення ситуації в Україні також обмежило б міграційний тиск на Польщу та відкрило б нові перспективи для польських експортерів та інвесторів, присутніх в Україні.

Протягом кількох років неурядові організації, що фінансуються польською державою та західними спонсорами, працювали над просуванням демократії та побудовою громадянського суспільства в Україні, наприклад, РАУСІ (Фонд польсько-української співпраці).

З 2013 року державні гранти для таких організацій направляються переважно Фондом солідарності PL – польським аналогом Європейського фонду підтримки демократії. Фонд було створено з ініціативи Президента Республіки Польща Броніслава Коморовського (Додаток А). Після «революції гідності» Польща зобов'язалася підтримувати реформу місцевого

самоврядування в Україні, яка потрібна для модернізації держави, але й політично складна через сепаратистські тенденції, які підтримує Росія.

У 2021 році Фонд Солідарності PL продовжив підтримку української влади у реалізації трьох великих реформ, пов'язаних із процесом децентралізації, тобто реформи соціальних послуг, професійної освіти та системи захисту та безпеки населення. Допомога SFPL (Фонд Солідарності PL) включала консультації щодо законодавчих аспектів, обмін ноу-хау та реалізацію окремих рішень на місцевому рівні у співпраці з партнерськими громадами (органами самоврядування). SFPL підписала два меморандуми про співпрацю: з Державною службою України з надзвичайних ситуацій та з Національним агентством України з питань державної служби. Крім того, SFPL реалізувала два пілотні проекти: один присвячений впровадженню управління якістю через Common Assessment Framework у державному секторі України, а інший присвячений удосконаленню системи психологічної підтримки ветеранів військового конфлікту на Донбасі та їхнім родинам. Ці заходи наблизили Україну до європейських стандартів щодо соціальних послуг, освіти молоді та безпеки цивільного населення.

У рамках діяльності на 2021 рік SFPL реалізувала два проекти у Чернігівській, Черкаській, Вінницькій та Житомирській областях. Проект «Розвиток компетенцій, пов'язаних із соціальними послугами, у громадах» та пілотний проект «Індивідуальна фасилітація громад для покращення управління соціальними послугами».

Підтримка реформи системи професійної освіти в Україні в рамках програми EU4Skills стала одним із ключових напрямків діяльності SFPL у 2021 році. Програма була започаткована у 2019 році, спрямована на покращення можливостей, що створюються професійною освітою, на підвищення привабливості професійної освіти. Шляхом адаптації системи до потреб ринку праці, підготовки менеджерів та вчителів освіти, а також модернізації окремих центрів професійної освіти у семи пілотних областях: Чернівецькій, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській,

Вінницькій та Запорізькій. Діяльність SFPL минулого року була частиною другого етапу так званого польського компоненту EU4Skills. Він включає розробку регіональних стратегій професійної освіти, створення інформаційної системи ринку праці, розробку системи професійної орієнтації, реформування механізмів фінансування ПГО, а також багаторічну систему бюджетування.

На кінець 2021 року програма могла похвалитися такими результатами:

- 22 області беруть участь у програмі EU4Skills;
- Було проведено 47 тренінгів/семінарів, у яких взяло участь 1600 учасників;
- Було проведено 10 конференцій – 406 учасників;
- 2 навчальні візити до Польщі – 28 учасників;
- Понад 1000 підготовлених вчителів [8].

По-третє, відносини із Росією. Польські політичні еліти побоюються відродження російського імперіалізму і пам'ятають дві рекомендації, сформульовані Ігнатієм Дашинським, одним із батьків незалежності Польщі у 1918 році, та Збігневом Бжезинським: «Незалежної Польщі не буде без незалежної України» та «Без України, Росія перестане бути імперією»[9, 80 с.]. Тому польська політика спрямована на посилення України, а також на ослаблення Росії.

Важливу роль в цьому контексті знову грає історична пам'ять. Поляки завжди боролися за свою свободу проти своїх деспотичних сусідів - це стосується зокрема царської Росії, а потім і Радянського Союзу. Ось чому поляки схильні підтримувати тих, хто воює проти Росії на Північному Кавказі (у Чечні), на Південному Кавказі (у Грузії) чи Східній Європі. Польські лідери п'ятдесятих років народження брали участь у боротьбі проти радянського панування та часто посилаються на спадщину «Солідарності». Їхні діти, які народилися наприкінці комуністичного періоду або після його закінчення, не могли боротися за свою незалежність – тому вони часто стають активними у польському громадянському суспільстві або вирішують допомогти східним сусідам, принести туди «вогонь свободи». Внаслідок цього

польське суспільство та політичні еліти активно підтримали як «помаранчеву революцію» восени 2004 року, коли українці вийшли на вулиці на знак протесту проти фальсифікації президентських виборів, так і у 2013-2014 роках, під час «революції гідності».

До прикладу, під час Революції гідності була створена організація Euromaidan-Warszawa, щоб підтримати мітингувальників по всій Україні. Як громадянська ініціатива, ця організація працює на підтримку України на шляху до євроінтеграції. З початком війни РФ проти України у 2014 році Euromaidan-Warszawa спільно з організаціями «Відкритий діалог» та «Євромайдан» збирають кошти на амуніцію та тактичну медицину для військових [10].

В-четверте, міжнародне становище Польщі. Польща хоче бути провідною країною у східній політиці ЄС та, зокрема, «адвокатом» України у західних установах та організаціях. Така позиція впливає з важливості України для Польщі, а також бажання зміцнити позиції Польщі на міжнародній арені (зокрема, в Європейському Союзі). У результаті Польща вважає, що з нею слід консультуватися з українських питань. Така позиція була підкріплена «помаранчевою революцією». Як уже згадувалося, тодішній президент Олександр Кваснєвський налагодив тісні контакти зі своїм українським колегою Леонідом Кучмою. Після початку політичної кризи в Україні йому вдалося переконати, з одного боку, українського президента розпочати переговори з опозицією, а з іншого – ЄС підтримати ці переговори. «Круглий стіл» у Києві призвів до мирного розв'язання кризи, і новим главою держави став прозахідний Віктор Ющенко [11, 409-428 с.].

Україна зацікавлена у співпраці з Польщею через значну «м'яку силу» останньої в Україні. У комуністичний період польська культура була відносно добре відома в Радянському Союзі, і Польща (хоч і частина комуністичного блоку) сприймалася як західніша та більш європейська, ніж СРСР, а тому привабливіша. Цей позитивний образ Польщі було підкріплено політичною трансформацією після 1989 року. Вона стала прикладом успіху як для

українських еліт, так і для населення, якому вони хотіли б слідувати (або принаймні заявляють про це). Вона стала частиною західних інститутів та організацій, зокрема Євросоюзу, до якого, Україна хоче приєднатися. Польський досвід особливо важливий у цьому контексті, оскільки він може бути повчальним для України. Успішна трансформація Польщі, пожвавлення економіки та вступ до ЄС зробили країну привабливим ринком праці для українських емігрантів. Обидві країни є безпосередніми сусідами і мають схожі мови та культури, що полегшує еміграцію. Велика присутність української діаспори у Польщі має пряме політичне значення. Зрештою, Польща потрібна Україні як «адвокат» у західних інститутах та організаціях, зокрема в ЄС. Українська влада усвідомлює, що з геополітичних причин вона завжди може розраховувати на підтримку Польщі, незважаючи на внутрішні проблеми [12, 30-34 с.].

1.2 Економічні умови співробітництва в зовнішньоторговельних відносинах України з Республікою Польща

Хоча до 1990 року Польща та Україна належали до одного соціалістичного блоку, вони не вели прямої економічної співпраці. Для цього не було ні політичних умов, ні формальних підстав. Ситуація змінилася лише після розпаду СРСР. Ринкові реформи у Польщі та відновлення незалежності України створили абсолютно нову політичну та економічну ситуацію, що дозволяє налагодити пряму економічну співпрацю між двома країнами. Через різницю політичних рішень та різного рівня економічного розвитку Польщі та України це було непростим завданням.

Співробітництву також заважала некомплементарність двох економік та відсутність правової бази. Єдиним документом, який регулює польсько-українські економічні контакти на початку 1990-х років, була Декларація про засади та основні напрями розвитку польсько-українських відносин, підписана 13 жовтня 1990 року у Києві. Орієнтуючись в основному на політичні питання, він не містив докладних положень щодо економічних питань, що суттєво обмежувало встановлення та розвиток торгових контактів.

Економічна криза, що тривала в СРСР, ще більш поглибилася після розпаду Радянського Союзу в 1991 році, призвела до краху української економіки. За офіційними даними, національний дохід України порівняно з попереднім роком скоротився на 4%, а сільськогосподарське та промислове виробництво – на 12%. На той час товарообіг між Польщею та Україною становив менше ніж 180 мільйонів доларів США. Проте Польща посіла друге місце у списку торгових партнерів України за межами СНД. Тому першою угодою між Варшавою та Києвом, підписаною після відновлення незалежності України, стала Угода між Урядом Республіки Польща та Урядом України про торговельно-економічне співробітництво, укладена 4 жовтня 1991 року у Варшаві [13].

То був справжній рамковий міжнародний документ, регулюючий двосторонні економічні відносини. Положення, що містяться в ньому, визначали форму взаєморозрахунків (у конвертованих валютах або у вигляді бартерних операцій), регламентували принципи економічного співробітництва на регіональному рівні і уточнювали форму прямих контактів між підприємствами. Цей документ дозволяв укладати індивідуальні контракти. Обидві країни надали одна одній режим найбільшого сприяння митниці, податків і формальностей, пов'язаних з імпортом та експортом товарів та послуг. Також було визначено способи здійснення цієї співпраці, у тому числі шляхом обміну торговими представниками, установи та створення спільних підприємств, обміну спеціалістами та консультаційними послугами, спільних науково-дослідних робіт у цій галузі та шляхом організації виставок та ярмарків.

Першим нормативним актом задля початку та стимуляції переміщення людей і товарів стала Угода між Урядом Республіки Польща та Урядом України про міжнародні автомобільні перевезення від 18 травня 1992 року. Підписаний з метою розвитку міжнародних автомобільних перевезень між двома країнами, він мав сприяти переміщенню людей і товарів як формально, так і фактично. Йшлося насамперед про розробку правил організації регулярних і нерегулярних перевезень організованих груп подорожуючих, а також перевезень вантажів. Угода визначила формальний порядок отримання дозволів на перевезення людей і вантажів. Цією ж метою керувалися підписанти наступних двох документів у цій сфері, а саме Угоди між Урядом Республіки Польща та Урядом України про залізничні перевезення через державний кордон, підписаної 18 червня 1993 року, та Угоди між Урядом Республіки Польща та Уряду України про повітряний транспорт (від 20 січня 1994 р.) якщо перший документ містить загальні положення щодо руху, залізничної інфраструктури та поштового співробітництва впорядкованого характеру, то другий є правовою основою для започаткування прямого повітряного сполучення.

Найбільше значення для поживлення прямих контактів мала лібералізація правил пасажирських перевезень. На підставі Угоди між Урядом Республіки Польща та Урядом України про безвізові поїздки, підписаної 25 червня 1996 року у Варшаві, візовий обов'язок було скасовано. Це сприяло розширенню як туризму, так і економічної діяльності. Як наслідок, кілька сотень тисяч українців щороку приїжджали на роботу до Польщі. Коли у 2003 році Польща запровадила візи для громадян України, пересування людей через польсько-український кордон значно скоротилося. Це було спричинено не стільки складною процедурою отримання віз, скільки технічними проблемами. Польські консульські установи в Україні не встигали видавати візи всім бажаючим, тим паче, що візи видавали без консульського збору. Це важливий фактор, який впливає на економічну міграцію до Польщі.

Говорячи про основи польсько-української економічної співпраці, варто звернути увагу на інституції та форуми, які уможливають ці контакти. Одним із таких місць є Економічний форум у Криниці. Щорічний організований Східним інститутом проект дозволяє підняти важливі теми у сфері політичної та економічної співпраці за широкої участі представників урядів, економічних кіл та науковців.

Від самого початку і до сьогодні Україна була і залишається одним із найважливіших партнерів Криницького економічного форуму. Багато разів захід відвідували українські президенти і прем'єр-міністри, які отримали тут нагоду представити своїм західноєвропейським колегам точку зору Києва щодо ключових для України питань. У криницьких дискусіях також регулярно брали участь українські міністри, парламентарі, керівники областей, мери міст, вчені та представники ділових кіл.

Крім того, в Польщі діє Польсько-українська господарська палата. Створена у 1992 році як організація економічного самоврядування, вона об'єднує польські та українські суб'єкти, зацікавлені в економічній співпраці. Він займається просуванням польської економіки на українському ринку, сприяє налагодженню співпраці між польськими та українськими

підприємствами та допомагає у налагодженні підприємницької діяльності на території обох країн.

Методами реалізації цілей господарської палати є:

- Професійне заохочення і підтримка бізнесу членських фірм;
- Репрезентація українських інвесторів в Польщі і польських в Україні;
- Співпраця з польськими, українськими, а також міжнародними бізнес-організаціями;
- Створення позитивного іміджу України в Польщі та Польщі в Україні [14].

Також нещодавно, Польсько-українська торгова палата звернулася до українського уряду з проханням вжити заходів для того, щоб громадяни України могли вільно пересуватися територією Європейського Союзу та отримати право на повторний в'їзд на територію Польщі після вичерпання безвізових днів. Лист із відповідним зверненням надіслав президент торгової палати Яцек Пехота до заступника міністра внутрішніх справ та адміністрації, уповноваженого уряду у справах біженців від війни з України Павла Шефернакера.

Відповідно до спецзакону про допомогу біженцям, громадяни України, які прибули на територію Польщі після 23 лютого 2022 року, перебувають під тимчасовим захистом з автоматичним правом на легальне перебування на території Польщі протягом 18-ти місяців. Це положення не поширюється на право перетину кордону і переміщення по територіях інших держав Шенгенської зони.

Законодавець передбачив вирішення цього питання лише у випадку водіїв, що здійснюють міжнародні перевезення – вони отримують візові наклейки, що підтверджують продовження терміну дії національних віз і дають право на перетин кордону. Ті, хто користується автоматичним правом на перебування, та ті, у кого термін дії віз, дозволів на проживання, карт побиту продовжено, права перетинати кордон не мають [15].

У 2008 р. було запроваджено новий формат засідань Ради МЗС України та МЗС Польщі. З метою визначення пріоритетних заходів двох сторін на найближчу перспективу було запроваджено практику підписання Дорожніх карт українсько-польського співробітництва на дворічні терміни, зокрема, було розроблено принципово новий проект Дорожньої картки українсько-польської співпраці на 2009-2010 роки. В 2021 році у Вільнюсі міністрами закордонних справ України, Республіки Польща та Литви була підписана чергова Дорожня карта подальшої взаємодії. Також було ухвалено План спільних дій із протидії дезінформації. "Дорожня карта визначає основні напрями співпраці Люблінського трикутника, серед яких безпека, оборона, енергетика, протидія кіберзагрозам, торгівля, культура і боротьба з пандемією COVID-19. Документ передбачає можливість проведення зустрічей Люблінського трикутника на рівні глав держав і урядів", - зазначено в повідомленні [16].

Рисунок 1.1 - Співпраця України з єврорегіонами

Джерело [48, 52 с.]

Значне місце в українсько-польських відносинах займає міжрегіональна співпраця. Основним правовим інструментом українсько-польської міжрегіональної співпраці є Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво, підписана 24 травня 1993 року.

Ключовим механізмом міжрегіонального співробітництва є створена 1995 році Міжурядова координаційна рада з питань міжрегіонального співробітництва. Чергове засідання цієї ради відбулося 28-29 березня 2021 року.

Практичним механізмом вироблення та реалізації міжрегіональних проектів між Україною та Польщею є участь у діяльності Єврорегіону «Буг» (створений у 1995 р.) та Асоціації «Карпатський Єврорегіон» (створена у 1993 р.) (рис.1.1) [17].

Одним із найперспективніших українськопольських проектів з економічної та геополітичної точок зору є продовження трубопроводу «Одеса-Броди» до Гданська з метою транспортування до Європи каспійської нафти. Реалізація цього проекту є дуже важливою з погляду справжнього стратегічного партнерства у сфері енергетичної безпеки. Нафтопровід будувався протягом 1996—2002 років. Вартість будівництва – 453 млн. дол. США. Проте з 2002 до 2004 року нафтопровід Одеса-Броди простоював, оскільки уряд України не отримав від нафтових компаній, що працюють на Каспії, гарантій щодо завантаження його сировиною. На сьогоднішній день проект «Одеса-Броди-Гданськ» фактично не реалізовано. Українська ділянка використовується для постачання каспійської нафти на українські нафтопереробні заводи [18].

У 2010 р. відбулося багато подій, які вплинули на українсько-польські відносини. На початку 2010 року в Україні відбулися вибори президента країни, перемогу на яких здобув Віктор Янукович. А менш як за півроку, внаслідок трагічної загибелі Леха Качинського та проведення дострокових виборів, новим президентом Польщі став Броніслав Коморовський. Усі ці

фактори вплинули на характер та шляхи розвитку українсько-польських відносин у 2010-2012 роках.

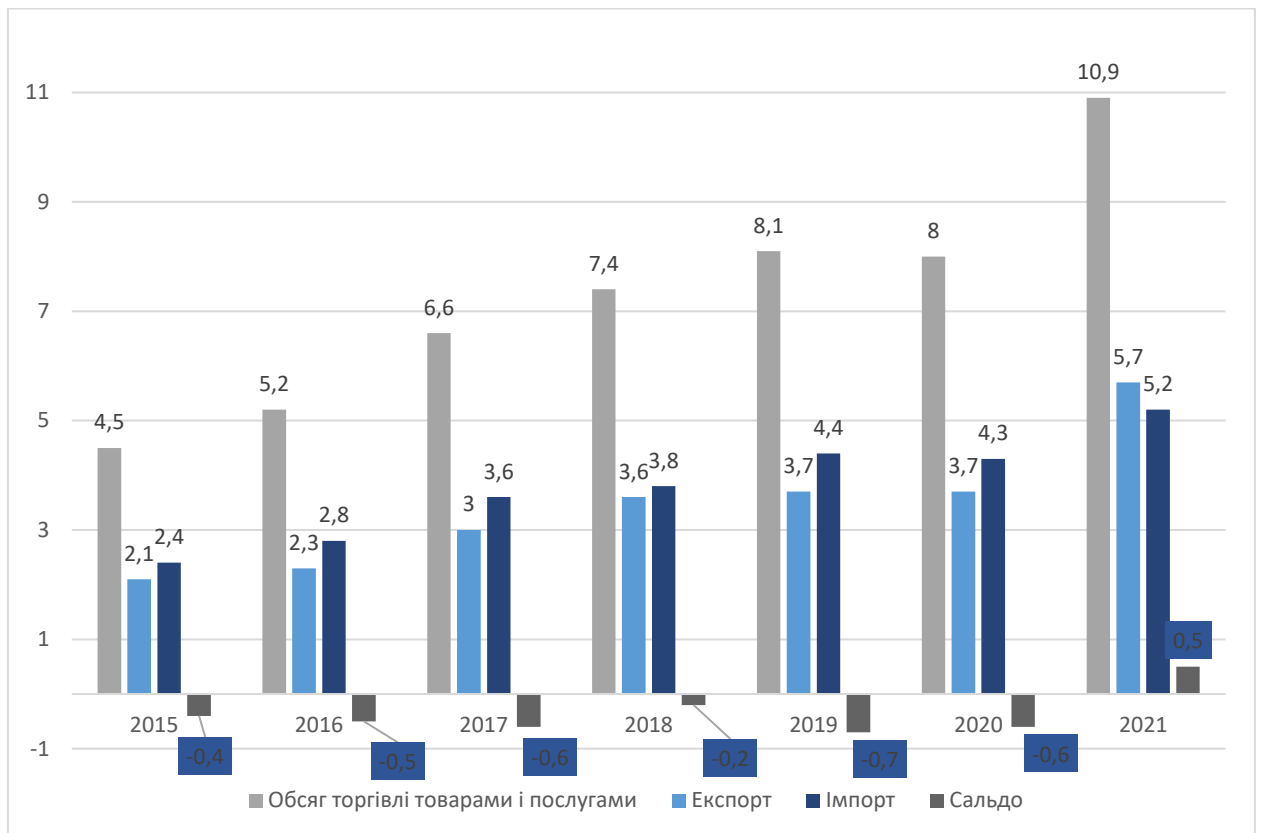

Рисунок 1.2 - Динаміка торгівлі товарами і послугами між Україною та Республікою Польща, млрд. дол. США

Джерело [19]

Якщо в 1991 році торгівельна співпраця із західними країнами здійснювалися через Москву, то з наступного року вони стали сферою діяльності окремих урядів. Так було й у польсько-українській співпраці. У 1992 р. частка України в зовнішній торгівлі Польщі становила близько 1%. Обсяг взаємної торгівлі становив 480 млн. дол. США. На 2021 рік частка України в імпорті Польщі - 1,5%. Польща займає 2-ге місце серед торгівельних партнерів України.

За даними Держмитслужби України за весь 2021 рік обсяг двосторонньої торгівлі товарами з Польщею зріс на 38% і перевищив 10,2 млрд. дол. США, що майже на 3 мільярди перевершує результат усього 2020 року (7,36 млрд.

дол.). Український експорт до Польщі зріс на 60% і перевищив 5,2 млрд. дол., перевершивши показник 2020 року на 1,9 млрд. дол. США (частка українського експорту товарів до Польщі від загального обсягу українського експорту склала майже 8% або 20% від експорту до усіх країн-членів ЄС). Польський імпорт зріс на 21% та склав 5 млрд. дол. США (майже 7% від загального обсягу імпорту в Україну). Позитивне для України сальдо склало +247 млн. дол. США (на противагу негативному -856 млн. дол. США у 2020 році). Номенклатура двосторонньої торгівлі за результатами 2021 року охопила 1050 товарних груп [19].

Слід зазначити, що активізації торговельно-економічних зв'язків значно сприяла робота постійних українсько-польських економічних форумів та семінарів, організатором яких в основному була Польща. Важливий внесок у розвиток економічних відносин зробила і українсько-польська міжурядова комісія з питань торгово-економічного та науково-технічного співробітництва.

Особливе місце в українсько-польській економічній співпраці займає інвестиційна співпраця. В Україні діє 1244 підприємства з капіталом польських інвесторів. У Польщі на даний момент створено 9 підприємств з українським капіталом. Традиційно польські інвестиції спрямовані в обробну промисловість (близько 50%), у фінансовий сектор (близько 30%), в оптову та роздрібну торгівлю (12%).

У сфері розвитку контактів між людьми за позитивним сигналом було скасування плати за національні польські візи та лібералізація польського законодавства для громадян України, які працюють у Польщі.

1.3 Оформлення стратегічного партнерства в українсько-польських відносинах

Зміни на рівні глобальної міжнародної системи, як наприклад, її розкладання та гібридизація, зміна балансу сил та протистояння наддержав, обмеження міжнародного порядку, заснованого на інститутах та міжнародному праві, призводять до збільшення значення односторонніх та двосторонніх дій держав, а також субрегіональних політик та структур. Польща та Україна, враховуючи зміну балансу сил, мають протидіяти створенню нових розділових ліній у регіоні, що просуваються Росією з метою формування сприятливого геостратегічного простору для неї.

Геополітичний простір створює середовище, що зумовлює визначення національних інтересів Польщі та України та їх реалізацію. Його діагностика, виявлення тенденцій змін, стратегії провідних держав визначає геополітичні стратегії обох країн. В умовах процесів глобалізації та глобальних взаємозалежностей зростає значення змін, що відбуваються на рівні глобальної міжнародної системи, для двосторонніх відносин між Польщею та Україною. Обидві країни відчули на собі геополітичне та геостратегічне значення таких змін наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років, коли закінчилася «холодна війна». Зміна геополітичного простору на той час внаслідок розпаду колишнього СРСР, появи незалежної України, тощо сприймалася як благотворна зміна міжнародного середовища Польщі, що сприяє євроатлантичній інтеграції, надолуженню цивілізаційної відсталості, подолання дилеми розташування між Росією та Німеччиною та побудова стратегічного партнерства між Польщею та Україною.

Сьогодні зміни на рівні глобальної міжнародної системи, як і раніше, визначають геополітичний простір, в якому діють обидві країни та їх геополітичні стратегії. Це означає, що міжнародний порядок після «холодної війни» ще не сформувався і є динамічним процесом. Проте, всупереч досвіду

більш ніж 30-річної давності, ці зміни і геостратегічний простір, що формується ними, оцінюються не як благодворні, а, навпаки, як виклики та загрози для обох країн.

По-перше, предметом зміни та різних інтерпретацій є полярність глобальної міжнародної системи, тобто існування наддержав, під якими маються на увазі центри концентрації сили, гегемонії та, отже, контролю за міжнародним середовищем. У 1990-ті та на початку 21 століття говорили про однополярний порядок з гегемоністською позицією США, але через їхню схильність діяти в односторонньому порядку говорили про безполярний та багатополярний порядок. На думку деяких аналітиків, поява нової форми біполярності, «дуополії», обумовленої гегемоністськими позиціями США та Китаю, нині є важливою тенденцією у контексті відносного зростання могутності Китаю. Насправді ж спостерігається помітний спад могутності навіть Заходу загалом і відносне зростання могутності Китаю і незахідних регіональних держав.

По-друге, зміна глобального балансу сил супроводжується зниженням значення ліберального міжнародного порядку, що сформувався після Другої світової війни і зміцнився після закінчення холодної війни. Ця зміна, мабуть, є результатом, з одного боку, зростаючого значення неліберальних і недемократичних сил, з другого боку, внутрішніх тенденцій у країнах. Ці тенденції є серйозним викликом для відносин між Польщею та Україною, оскільки демократія є важливим елементом ідентичності Польщі та України та їхнього відокремлення від авторитарних Росії та Білорусі, які зближуються з Китаєм. Звісно ж, що важливим розділом у сучасному мінливому міжнародному порядку є суперництво моделей мобілізації внутрішніх ресурсів держав. Демократичній, ліберальній моделі політичної та економічної суб'єктності, що вивільняє енергію людей, протиставляється гібридна модель (Китай та Росія), що поєднує ринкову економіку з авторитарною, централізованою політичною системою. Тому зміцнення

демократії є елементом формування геополітичного простору, що є дуже важливим для партнерства між Польщею та Україною.

По-третє, зміна становища наддержав та міжнародного порядку супроводжується зміною проєкції сили окремими державами та пов'язаною з цією різницею у їхній стратегічній культурі. Військова міць доповнюється економічним проникненням, дезінформаційною діяльністю тощо. Особливістю сили у сучасних міжнародних відносинах є її складність, багатовимірність та гібридність. Така динаміка та складність влади супроводжуються відмінностями у її використанні окремими державами, і, отже, їхня стратегічна культура, тобто спосіб проєктування сили у міжнародному середовищі, стає важливою проблемою політичної практики та аналізу. Росія поєднує демонстрацію військової могутності в Європі з гібридними інструментами, що використовуються проти України, включаючи як дезінформацію, так і агентурну діяльність та мислення з погляду сфер впливу, демонстрацію глобалізації з погляду військової присутності та управління конфліктами чи нестабільності на пострадянському просторі.

По-четверте, кіберпростір з'явився у функціонуванні соціального життя як її нове середовище, для якого відстань і час не мають значення. Він створює загрози з якісно новими рисами, суб'єктами яких є держави, а й недержавні суб'єкти. Це також означає відхід від орієнтованого на державу мислення щодо загроз безпеки.

Україна має особливе значення на пострадянському геополітичному просторі. Колишній Радник президента США з національної безпеки Збігнев Бжезінський назвав це геополітичним поворотом. На його думку, без України Росія перестане бути євразійською імперією і може бути лише азіатською імперією. З цієї причини Росія побоюється, що поглиблення зв'язків України із Заходом послабить її позиції наддержави. Це означає, що через унікальне розташування України її геополітична стратегія важлива для геополітичного становища Польщі та можливості його зміни.

Усвідомлюючи унікальне геостратегічне становище України та в цьому контексті її партнерство з Польщею, слід наголосити, що це партнерство реалізується в умовах численних асиметрій щодо обох країн. Україна діє у сірій зоні безпеки між Росією та структурами євроатлантичної інтеграції та безпеки, до яких належить Польща. З цієї причини вона вразливіша для силових проєкцій Росії, ніж Польща, яка має гарантії безпеки і стає ставкою у грі міжнародного впливу, в якій Росія сподівається змінити свій нинішній геополітичний вибір. Це має бути досягнуто тиском Росії за рахунок гібридних ресурсів, демонстрацій військової сили та дезінформаційної діяльності. Також, важливим наслідком функціонування у тіньовій зоні безпеки є асиметрія інституційних зв'язків між Польщею та Україною, що означає членство у різних регіональних та субрегіональних організаціях. Ця асиметрія рівня розвитку, що означає нову, специфічну соціально-економічну лінію, що розділяє Польщу та Україну, простір ЄС та пострадянський простір, що прийшла на зміну колишньому поділу Європи на ідеологічні, політичні, військові та економічні блоки. Наприклад, за даними Міжнародного валютного фонду, у 2019 році національний дохід на душу населення в Польщі був у 2,5 рази вищим, ніж в Україні, а за потенціалом купівельної спроможності навіть у 4,2 рази, незважаючи на те, що у 1992 році він був майже на однаковому рівні. Щодо Індексу розвитку людського потенціалу з у 2019 році, Польща посіла 35-е місце (0,880), а Україна – 74-е місце (0,779) [21]. Це означає, що так звана «Європа проєктів» у вигляді Європейської політики сусідства чи Східного партнерства, не заперечуючи важливості цих ініціатив, не сприяє зниженню існуючих диспропорцій у рівні розвитку.

Підтримка Польщею вступу України до Європейського Союзу має ґрунтуватися на таких припущеннях: вступ сьогодні – це тривалий процес, але Польща має працювати над визначенням європейського горизонту та чітких умов для України інститутами ЄС; прийом України з її потенціалом має стати важливим посиленням ролі Центральної Європи в ЄС.

Україна не може розраховувати на ефективну підтримку ЄС у конфлікті з Росією як через численні інтереси, які переслідують окремі держави-члени в контактах з Росією, так і через небажання інститутів ЄС проводити жорстку політику щодо Росії. У цьому контексті Україна може розраховувати на обмежену підтримку великої групи країн Центральної Європи, які визначають загрозу з боку Росії як реальну.

Східне партнерство не виконує своїх завдань у контексті підготовки країн Центральної Європи до членства в ЄС. Польща не має відповідного потенціалу на форумі ЄС, щоб оживити його. Цю проблему можна поставити на один із вибраних центральноєвропейських форумів, наприклад, у рамках Ініціативи трьох морів, але звівши підтримку України та інших країн, що не входять до ЄС, до конкретних економічних ініціатив, у тому числі енергетичних та інфраструктурних. Це питання може стати предметом періодичних консультацій «Три моря та Україна» за умови, що Україна налаштована на проведення перетворень відповідно до європейських стандартів [20].

Поглиблення військової співпраці між НАТО та Україною. Для безпеки Польщі дуже важливо поєднувати посилення військової ролі Альянсу з модернізацією та розвитком власних збройних сил. В обох контекстах Україна важлива, бо: її співпраця з Альянсом зміцнить його східний фланг щодо реальної можливості паралізувати діяльність Росії у Центральній Європі; має військовий потенціал, який у співпраці з Польщею може збільшити оперативні можливості польських збройних сил та інших країн, розташованих на східному фланзі НАТО (наприклад, Румунія, Туреччина).

Трансатлантична політика Польщі після 2015 року базується на п'яти стовпах:

- центральноєвропейський регіон є єдиним цілим з точки зору системи безпеки;
- необхідно подолати периферичний статус західної півкулі;

- вступ країн Центральної Європи до ЄС та НАТО докорінно посилив потенціал і безпеку Заходу;
- необхідна активна регіональна політика, заснована на співробітництві ЄС та НАТО;
- доцільно вибудовувати мережеві зв'язки в Центральній Європі в рамках ЄС та НАТО, а також через їхні кордони.

Такі фонди вигідні державному інтересу України, оскільки є основою політики «відчинених дверей» — розширення обох цих організацій за рахунок включення до них балканських та пострадянських держав.

У 2015-2021 роках Північноатлантичний альянс безпосередньо був присутній у Центральній Європі, включаючи Польщу - східний фланг НАТО, що докорінно змінило військову обстановку в цьому регіоні, але не вирішило проблему забезпечення його безпеки, особливо в умовах війни нового типу, яку Росія веде в Європі та у напрямку Європи.

У цих умовах ми маємо справу скоріше зі спробою утримати Україну у відчутті, що її не дадуть спокою у разі ескалації конфлікту (що є похідною від Будапештського меморандуму), ніж із реальними діями з боку Захід за Україну в конфлікті з Росією. У нинішній ситуації це не дозволить Північноатлантичному альянсу знову наблизитись до своїх кордонів (на прикладі України, Грузії та Молдови).

Безсумнівно, співробітництво в рамках Альянсу за Україну слід розширювати, хоча формула цього не дозволяє і немає політичної волі провідних сил для проведення змін. Окремі країни розвивають двосторонні відносини у військовому вимірі та поглиблюють співпрацю з Україною (зокрема з Канадою, Великою Британією, Туреччиною). Проте нинішній стан відносин є тягарем для європейських та північноатлантичних устремлінь України. Ефективність військової співпраці між НАТО та Україною залежить не лише від самої України — готовності та динаміки виконання зобов'язань, а й від волі членів Альянсу, принаймні найсильніших. У нинішньому форматі, з розпорошенням цілей та відсутністю спільних стратегій щодо України

неможливо створити ефективні рішення. У таких умовах Польща може діяти для зближення України з Альянсом опосередковано, тобто через політичну та військову співпрацю, на двосторонній основі та в центральноевропейських інститутах, переважно у Люблінському трикутнику.

У своєму прагненні до євроатлантичних структур Україна може розраховувати на підтримку Польщі та більшості країн Центральної Європи. Однак не всі країни-члени ЄС зацікавлені у вступі України до нього та НАТО, оскільки враховують позицію Росії. Для Центральної Європи в контексті загрози Росії Україна має вирішальне значення. Однак не прагне такого відношення країн регіону, орієнтуючись на західноєвропейські держави. Ініціатива України потрібна для створення позитивного ставлення країн Центральної Європи до її євроатлантичної геополітичної стратегії. Центральноевропейські інститути, такі як «Ініціатива трьох морів» та «Бухарестська дев'ятка», можуть стати засобом досягнення цієї мети, що також означає багатосторонній характер партнерства між Польщею та Україною.

На саміті НАТО у Варшаві у 2016 році заходи Альянсу на підтримку України стали частиною Комплексного пакету допомоги (САР), який покликаний підтримати здатність України забезпечувати власну безпеку та проводити широкомасштабні реформи на основі стандартів НАТО, євроатлантичні принципи та найкращі практики.

У рамках САР НАТО вже багато років допомагає Україні перетворити її сектор безпеки та оборони, надаючи консультації на стратегічному рівні через Представництво НАТО в Україні та практичну підтримку в рамках низки програм та ініціатив щодо нарощування потенціалу. Завдяки цим програмам і спеціальним рекомендаціям НАТО значно зміцнила потенціал та стійкість українського сектору безпеки та оборони, а також його здатність протистояти гібридним загрозам. НАТО та союзники також надали велику підтримку розвитку потенціалу, у тому числі шляхом навчання та надання обладнання.

На початку 2022 року країни НАТО почали нарощувати свої військові сили у східній частині Альянсу як під егідою НАТО, так і на двосторонній основі. Елементи сил реагування були вперше задіяні для стримування та захисту після вторгнення 2022 року.

Станом на 16 березня 2022 року НАТО заявляє :

- 40 000 військовослужбовців під безпосереднім командуванням НАТО
- 130 літаків союзників у стані підвищеної готовності
- 140 кораблів союзників у морі [22].

Висновки до розділу 1

Економічна співпраця між Польщею та Україною розвивалася дуже динамічно протягом останніх кількох років. Законодавча база, розроблена в 1990-х роках, створила для цього хороші умови. Таким чином, з кожним роком зростали показники товарообігу, зростала інвестиційна залученість польських підприємців в Україні та українських підприємців у Польщі. Однак економічний потенціал обох країн набагато більший.

Та незважаючи на всі труднощі, можна припустити, що вартість торгівлі продовжить зростати в найближчі роки. Польська економіка активно розвивається. Українська ж, зважаючи на сьогоднішні обставини, трохи меншими темпами. Тим не менш, тісніші політичні та економічні контакти між Україною та ЄС вселяють надію на запровадження необхідних реформ та подальший розвиток.

Політичний діалог між Україною та Польщею на всіх рівнях на даний момент є одним з найактивніших і за певної уваги до нього з українського боку може призвести до появи нового геополітичного тандему в Європі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

2.1 Аналіз українсько-польської міграції з початком повномасштабної війни в Україні

Початок війни в Україні кардинально змінив міграційну ситуацію в багатьох країнах Центральної та Східної Європи. Серед них Польща відіграє найважливішу роль, де близько 6 мільйонів українців покинули зону бойових дій, які прибули до Польщі в період з 24 лютого до початку вересня 2022 року. Громадяни України лідирують за статистикою в'їзду, поселення, віз, осіб, які працюють та навчаються в Польщі, які звертаються за отриманням польського громадянства. Соціальні та економічні зв'язки, які вибудовувалися роками через економічну міграцію, а також культурна та географічна близькість наших країн, роблять Польщу місцем, де можна розраховувати на надійний притулок, допомогу та підтримку для тих, хто тікає від війни.

Важко передбачити майбутнє українських біженців війни в Польщі. Їхня кількість, як і кількість людей, які повертаються в Україну, залежить головним чином від подій війни та майбутньої відбудови країни. Крім того, можливе врахування інших критеріїв при визначенні окремих сценаріїв (наприклад, політика ЄС щодо вступу України до союзу). Кожен третій біженець з України заявляє, що залишиться в Польщі довше, а це означає, що їхній приплив може підтримувати польський ринок праці в довгостроковій перспективі.

Проте слід мати на увазі, що нинішній приплив військових біженців з України також матиме довгострокові наслідки для Польщі та викликає запитання щодо майбутніх подій і проблем, пов'язаних із перебування громадян України в Польщі, це потребує термінових заходів щодо забезпечення доступності, зокрема соціальних послуг.

У перспективі найближчих місяців (або можливо років) кількість емігрантів з України в Польщі буде значно вищою, ніж на початку 2022 року. Це вимагає зважених дій з боку державних інституцій. Польщу слід сприймати як нову країну мігрантів в Європі, а також у світовому контексті.

Нещодавній потік українців, які біжать із зон бойових дій до Польщі, безумовно, є безпрецедентною подією. Проте є кілька чинників, які пояснюють чому Польща є основною країною призначення, і допомагають прогнозувати та розуміти розвиток української міграції та присутність українців у польському суспільстві у майбутньому. Слід мати на увазі, що нинішній приплив військових біженців з України матиме довгострокові наслідки для Польщі, та потребує термінових заходів щодо забезпечення доступності, зокрема соціальних послуг.

Важливо відмітити, що наявний притік емігрантів з України до Польщі на практиці відбувався без послідовної та чітко сформульованої міграційної політики. Окремі уряди намагалися створити документ, який мав би стратегічний статус. Зокрема, такий документ було прийнято у 2012 році, але скасовано урядом, який прийшов до влади у 2015 році, не замінивши його новим і до сьогоднішнього дня. Можна дійти невтішного висновку, що міграційна політика Польщі, має дуже розосереджений характер.

Повномасштабна війна, яка була розв'язана росією проти України у лютому 2022 році, призвела до наймасштабнішої міграції біженців в Європі після Другої Світової війни. Приплив військових біженців явно викликає питання про майбутні події та проблеми, пов'язані з присутністю громадян України у Польщі у сферах соціальних послуг, медичної системи, системи охорони здоров'я та звісно на ринку праці.

Початок війни в Україні кардинально змінив міграційну ситуацію в Центральній та Східній Європі. Серед них Польща відіграє найважливішу роль, де близько 6 мільйонів людей покинули зону бойових дій, які прибули до Польщі в період з 24 лютого до початку вересня 2022 року. Цей потік біженців від війни явно викликає запитання щодо майбутніх подій і проблем,

пов'язаних із перебування громадян України в Польщі. Все це потребує твердих і зважених дій з боку державних інституцій.

Масовий виїзд українців, які біжать із зон бойових дій до Польщі, безумовно, є безпрецедентною подією. Важливо відзначити, що лише близько дев'яти років тому Польща ще не була країною імміграції. Навпаки, через масову мобільність на Захід після 2004 р. міграційний баланс країни був явно негативним [23, 151–169 с.]. Ця картина значно змінилася після 2014 року, тобто, після початку війни на сході України. За дуже короткий час Польща стала європейським лідером за кількістю нових посвідок на проживання та навіть світовим лідером із сезонної іноземної робочої сили.

Є кілька структурних характеристик недавньої (до війни 2022 р.) міграції з України до Польщі, які є дуже важливими в контексті недавнього припливу населення:

- Ще до війни у Польщі працювала/проживала значна група українців, яку можна оцінити приблизно у 1,35 мільйона осіб (за даними ЦСУ);
- Українські емігранти явно домінували за всіма можливими каналами припливу на польський ринок праці (декларації – 88%, дозволи на роботу – 71%, дозволи на сезонну роботу – 98% за період 2018-2021 рр.);
- Міграція з України, була рівномірно розподілена по країні, ніж у період до 2014 року, при цьому емігранти присутні майже у всіх регіонах Польщі (з ще кількома важливими центрами концентрації – великими агломераціями);
- Завдяки специфічним формам міграції, тобто тимчасовій чи навіть круговій мобільності між Україною та Польщею, дві країни були пов'язані добре розвиненими транспортними шляхами;
- Незважаючи на дедалі ширшу присутність українців на польському ринку праці, масштаби економічної та соціальної/культурної напруженості залишалися на відносно низькому рівні; це можна пояснити здебільшого дуже позитивними змінами в економіці Польщі та процвітаючим

ринком праці (з найнижчим рівнем безробіття, зареєстрованим з моменту системних змін у 1989 р.) [24, 53-68 с.].

Важливо відзначити, що суттєвий приплив емігрантів до Польщі на практиці відбувався без послідовної та чітко сформульованої міграційної політики. Окремі уряди намагалися створити документ, який мав би стратегічний статус. Зокрема, такий документ було прийнято у 2012 році, але скасовано урядом, який прийшов до влади у 2015 році, не замінивши його новим. Як наслідок, перед війною 2022 р. та масовим припливом військових біженців з України у Польщі не було спільної інтеграційної політики (за винятком заходів, присвячених біженцям).

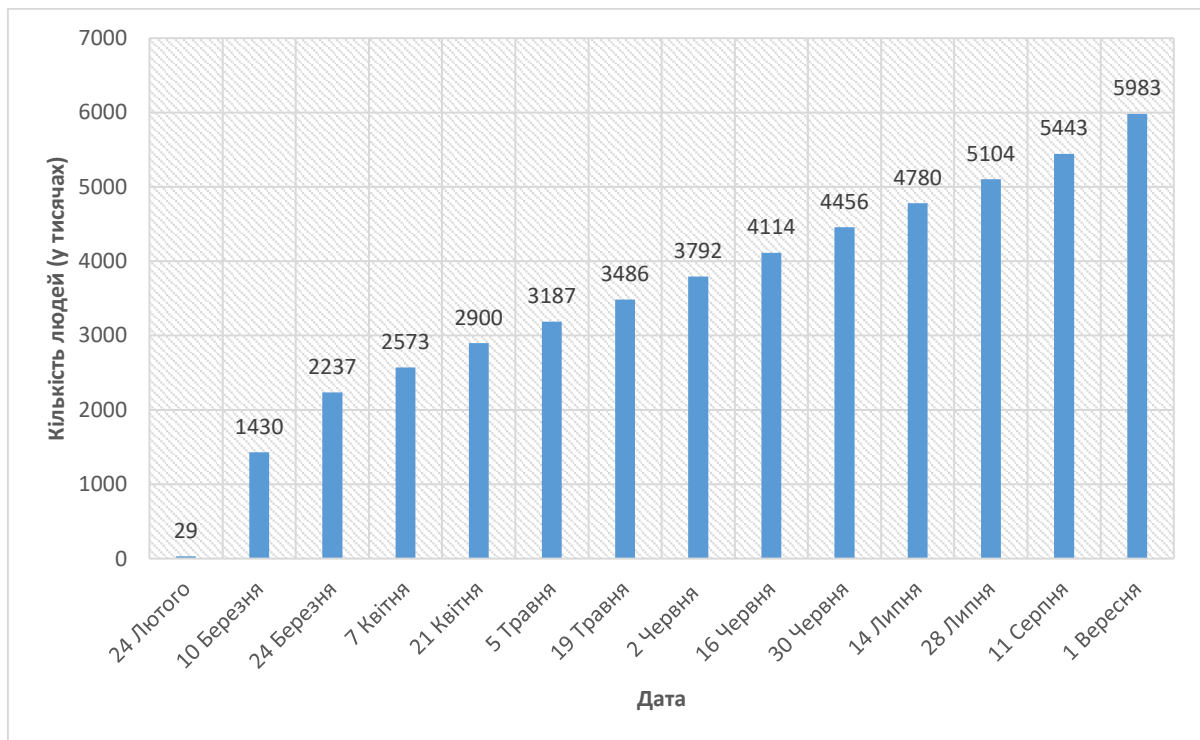

Рисунок 2.1 - Сукупна кількість людей, які перетнули польський кордон із охопленої війною України станом на вересень 2022 р.

Джерело: складено автором на основі [27]

Повномасштабна війна, яка була розв'язана росією проти України у лютому 2022 році, призвела до наймасштабнішої міграції біженців в Європі після Другої Світової війни. За перші два місяці польський кордон перейшло

майже 3 мільйона біженців (рис. 2.1), із яких більше ніж 95% були громадянами України. Рисунок 1 відображає масштаб прикордонного руху між Україною та Республікою Польща та показує на різке підвищення масштабів мобільності дві-три неділі після початку війни [25].

Приплив військових біженців явно викликає питання про майбутні події та проблеми, пов'язані з присутністю громадян України у Польщі, також він має одну дуже важливу особливість. На тих, хто перетинає кордон України з країнами-членами ЄС та Молдовою, одразу поширюються положення Директиви про тимчасовий захист, яка надає їм численні права. Загалом це робить статус військових біженців з України схожим, але не таким, як у громадян ЄС з погляду на право на вільне пересування осіб. Вперше в історії ЄС положення Директиви було реалізовано на практиці.

Оцінки на основі даних про перетин кордону можуть бути доповнені ранньою інформацією про процес реєстрації, оскільки очікується, що українці будуть реєструватися для отримання польського посвідчення особи (PESEL), необхідного для доступу до громадських товарів та послуг. З кінця лютого до липня 2022 року в системі для отримання PESEL зареєструвалися 1 мільйон 225 тисяч українців, у тому числі понад 48% дітей (особи віком 0-18 років, більшість із них віком 3-14 років), 42% жінок (у працездатному віці), приблизно 4% літніх людей (старше 65 років) та 6% чоловіків. Місця реєстрації чітко відображають розташування найбільших польських агломерацій, з яких найважливішу роль відіграють Мазовецьке воєводство, Сілезьке та Нижньосілезьке. Однак ця система підрахунку дає не найточніші показники, адже частина українців може продовжувати жити у Польщі без отримання номера PESEL, наприклад, розраховуючи на швидке повернення до України, що спостерігається переважно у прикордонних районах. Також можуть бути українці, які отримали номер PESEL і повернулися додому [26].

Довготривале перебування біженців війни в Польщі, породить численні виклики у сфері соціальних послуг, які повинні бути готові обслуговувати більшу кількість людей. У будь-якому випадку ключовим завданням є

забезпечення житлової інфраструктури. Виходом із ситуації був би переїзд в межах ЄС, в межах Польщі та будівництво модульних житлових масивів. За відсутності негайних дій або у разі додаткового напливу біженців з війни буде необхідно будувати великі центри тимчасового перебування.

У екстремальній ситуації опіки та освіти можуть потребувати до 1 мільйона дітей. Без цього важко очікувати, що більшість матерів або членів родини, які виконують функції догляду, зможуть працювати. Більшість українських дітей продовжуватимуть навчатися за українською програмою, метою уряду та місцевого самоврядування повинно стати, з одного боку, створення інфраструктури для дистанційного навчання, а з іншого – визнання кваліфікації українських вчителів, які проживають у Польщі, створення українських шкільних класів, зокрема у великих містах. Створення підготовчих класів для підготовки українських дітей до вступу наступного року до польських шкіл. Оскільки українські діти починають школу на рік раніше, ніж польські діти, провести рік у підготовчому класі не повинно бути серйозною проблемою.

Система охорони здоров'я для біженців, які, очевидно, потребують тієї чи іншої медичної допомоги, буде обмежена. Слід зазначити, що є певна частка людей які є незареєстрованими в системі, тому їх відсоток може бути вищим, ніж передбачалося. Водночас польська система охорони здоров'я сильно постраждала від пандемії, і багато людей відклали надання медичної допомоги. Тим часом ще 1-2 мільйони людей тепер мають право користуватися системою, це призведе до збільшення черги до лікарів. Можливо, буде необхідно звернутися за підтримкою до інших держав-членів, щоб вони допомогли зі стабілізацією ситуації, направили своїх лікарів до Польщі на певний період [28, 25с.].

Вирішення проблем комунікації та спілкування також буде мати вирішальне значення. Присутність українців на польському ринку праці була значною ще в передвоєнний час. Тому можна припустити, що проблем з працевлаштуванням ще кількох сотень тисяч людей бути не повинно. Та на

жаль, це дуже оптимістичний сценарій. Данна міграційна хвиля складатиметься переважно з жінок з дітьми, тоді як до війни українців працювали в Польщі радше за чоловічими професіями. Таким чином, країна може мати справу з класичною непристосованістю кваліфікацій до потреб ринку праці. Це вимагатиме дуже високої активності служб зайнятості, які повинні будуть підготувати пропозиції з навчання та перепідготовки з урахуванням професійного профілю українців.

Також дуже важливим є запобігання конфліктам, які можуть виникнути між українцями та поляками. Такий великий приплив іноземців, що впливає на повсякденне життя приймаючого суспільства, потенційно може спричинити конфлікти. Хоча в короткостроковій перспективі через унікальність ситуації цього можна легко уникнути, у середньостроковій і довгостроковій напруженість точно виникне. Тому до біженців війни слід ставитися так само, як до поляків, тобто, деякі необхідні інструменти, такі як доступ до соціальних послуг, мають вирішувати лише дефіцити, а не створювати преференції для біженців війни з України. Тут також дуже важлива роль уряду у започаткуванні соціальних кампаній і плануванні допомоги таким чином, щоб обмежити суперечки та протиріччя з поляками. Слід очікувати, що з часом зростатиме напруга в різних сферах. Особливо люди, які користуються державними послугами, можуть відчувати погіршення рівня життя через наявність значної кількості біженців від війни, які також матимуть право на державну підтримку. Подібна ситуація також може мати місце на ринку праці з можливими негативними наслідками, особливо в місцевому масштабі. Ці ризики слід виявляти, контролювати та розглядати за допомогою добре розробленої державної політики, включаючи комунікаційні кампанії.

2.2 Порівняльний аналіз динаміки товарів та послуг в зовнішньоторговельних відносинах України з Польщею до та в умовах війни

Характерною рисою сучасного соціально-економічного розвитку є позитивна динаміка інтеграційних процесів як у світі, так і в Європі. Україна, як європейська держава, неодноразово декларувала позитивний соціально-економічний ефект на всіх рівнях просторового розвитку (національному та місцевому). Для досягнення високого рівня міжнародних економічних відносин необхідний певний фундамент. Саме таким має бути міжнародне економічне співробітництво, яке можна розглядати як міцні довгострокові відносини з країнами-партнерами. Ці процеси потребують оцінки та формування відповідних стратегічних орієнтирів розвитку. І це має бути взаємовигідна співпраця та отримання стратегічних намірів для ефективної реалізації інтеграційних процесів. Особливої уваги через стратегічне партнерство потребує міжнародне економічне співробітництво України з Польщею в контексті європейської інтеграції.

Правовою основою інтеграції (як форми міжнародного економічного співробітництва) між двома країнами може бути підписання прямої угоди між двома або кількома країнами, без втручання міжнародних організацій, або вона може бути непрямою. В останньому випадку такий процес відбувається в рамках офіційної міжнародної організації, до складу якої входять країни-партнери. Крім того, укладення міжнародних торговельних угод може слугувати сигналом вітчизняним і іноземним підприємствам про те, що країна впроваджуватиме принципи ліберальної економічної політики [4].

Сучасний стан і перспективи розвитку міжнародних торговельних відносин за участю України формуються під впливом низки чинників розвитку світової торгівлі. Перш за все, положення вітчизняних товарів на міжнародному ринку визначається політикою окремих країн щодо застосування протекціоністських заходів у сфері міжнародної торгівлі.

Другим глобальним фактором слід вважати постійні зміни на міжнародних ринках, зокрема щодо стану окремих географічних ринків і позиції конкретних товарів на цих ринках. Порівняно з першими двома третій фактор можна охарактеризувати як локально-цільовий. Він передбачає застосування країнами механізму обмежувальних заходів щодо своїх існуючих і потенційних торговельних партнерів у контексті міжнародних торгових відносин. Така міжнародна торгова практика безпосередньо впливає на умови та стан національної зовнішньоекономічної діяльності. Для України найбільшого значення набуває експортна складова зовнішньоторговельних відносин. Проте на міжнародних ринках чорних металів, окремих видів продукції машинобудівної промисловості, залізомарганцевих руд і сільськогосподарської продукції внутрішній експорт становить близько 80-85% [32].

Результати дослідження структури та складу зовнішньоторговельного балансу України дають підстави говорити про переважання сировини на експорт та готових і дорогих товарів на імпорт. Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу у 2021 році становив 3.2 млрд дол. США (1.6% від ВВП) порівняно з профіцитом у 5.3 млрд дол. США (3.4% від ВВП) у 2020 році. Дефіцит сформувався насамперед під впливом значних виплат дивідендів (особливо в кінці року) та реінвестованих доходів [31]. Подібна економічна ситуація для країни складається внаслідок скорочення обсягів високотехнологічного та наукомісткого виробництва з орієнтацією на виробництво сировини для подальшої переробки в інших країнах. Переважаючі види експорту (продукція сільського господарства та металургії) хоч і мають масштабний характер, але мають тенденцію до збільшення своїх щорічних обсягів, але характеризуються низькою доданою вартістю та суттєво залежать від цінових коливань на світових ринках.

Україна, як самостійна держава та суб'єкт зовнішньоекономічних зв'язків, знаходиться в основному в геополітичному торговому просторі з сусідніми країнами: Польщею, Білоруссю, Росією, Угорщиною, Словаччиною

та Румунією. Ці країни мають спільний кордон, а Грузія і Туреччина мають спільну морську акваторію Чорного моря. Для України розвиток зовнішньої торгівлі з країнами ближнього та далекого зарубіжжя є не лише джерелом валютних надходжень, а й очевидним фактом європейської та світової інтеграції.

Згідно з офіційними даними органів статистики та платіжного балансу Національного банку України, за 6-річний період аналізу (з 2015 по 2020 роки) Польща посідає 1 місце та залишається найбільшим торговим партнером України серед країн Центрально-Східного регіону Європи. Загальне уявлення про динаміку розвитку зовнішньоторговельних відносин між двома країнами за 2015-2020 років представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка експортно-імпортних операцій України з Польщею у 2015-2020 рр.

Рік		Експорт, млн. дол. США	Імпорт, млн. дол. США	Баланс, млн. дол. США
2015		1 977	2 324	-327
2016		2 200	2 693	-493
2017		2 727	3 345	-618
2018		3 257	3 641	-384
2019		3 295	4 109	-814
2020		3 275	4 084	-809
2020/2015	Приріст	1 298	1 760	-
2020/2015	%	166%	176%	-

Джерело: складено автором на основі [49]

Слід зазначити, що в цей період спостерігається постійне зростання значень окремих показників, а також від'ємне сальдо експортно-імпортних операцій з купівлі-продажу товарів і послуг.

Динаміку обсягів експорту товарів і послуг до Польщі за період 2015-2019 рр. наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка загальних обсягів експортних операцій України з Польщею, за період 2015-2019 рр.

Роки	Показники	
	Експорт послуг, тис. дол. США	Експорт товарів, млн. дол. США
2015	181	1 816
2016	220	1 980
приріст у % (порівняно з 2015р.)	21,5%	9%
2017	296	2 431
приріст у % (порівняно з 2016р.)	34,5%	22,7%
2018	350	2 907
приріст у % (порівняно з 2017р.)	18,2%	19,5%
2019	420	2 875
приріст у % (порівняно з 2018р.)	20%	-1,1%

Джерело: складено автором на основі [49]

За даними таблиці 2.2 можна зробити загальний висновок про зростання торговельних операцій суб'єктів господарювання України (як щодо товарів, так і послуг) до 2018 року, з початком пандемії експорт товарів значно скоротився. Темпи зростання коливалися від мінімального обсягу експорту товарів у 2016 році (+ лише 9%) до максимального для послуг у 2017 році (+ майже 35%). Середній темп зростання за аналізований період становив: по товарах – 12,5%, по послугах – 23,55%. Тобто обсяги експорту послуг зростали

швидше, але в грошовому еквіваленті їх обсяг все одно залишається значно меншим, ніж товарів – більш ніж у 8 разів. Загалом можна говорити про постійний інтерес до вітчизняних товарів і послуг з боку західного сусіда.

Таблиця 2.3 – Динаміка загальних обсягів імпортних операцій України з Польщею, за період 2015-2019 рр.

Роки	Показники	
	Імпорт послуг, тис. дол. США	Імпорт товарів, млн. дол. США
2015	98	2 226
2016	138	2 555
приріст у % (порівняно з 2015р.)	40,8%	15%
2017	150	3 195
приріст у % (порівняно з 2016р.)	8,6%	25%
2018	196	3 445
приріст у % (порівняно з 2017р.)	30,6%	7,8%
2019	242	3 867
приріст у % (порівняно з 2018р.)	23%	12,2%

Джерело: складено автором на основі [49]

Більш поглиблений аналіз того, чому досягнуто таких обсягів експорту з України до Польщі, проведено на основі даних про структуру товарів (послуг). Зроблено висновок, що поступовому збільшенню експорту товарів до Польщі сприяло значне збільшення їстівних фруктів і горіхів, жирів і олій тваринного і рослинного походження, виробів з алюмінію, а також меблів. За такої структури експорту товарів протягом певного періоду виходить, що

Україна збільшує продажі як сировини, так і готової продукції з вищою доданою вартістю, що може бути пов'язано як з поступовим усуненням митних бар'єрів, так і з найбільш повним використанням Квоти країн-членів ЄС. Темпи зростання експорту послуг визначають обсяг будівельних послуг, культурно-оздоровчих і транспортних послуг [33].

За обсягом та активністю імпорتنих операцій Польща посідає 2 місце серед сусідніх з Україною країн Центральної та Східної Європи та 5 місце у світі (за період 2015-2019 рр.). Динаміка імпорتنих операцій представлена в таблиці 2.3. У цей період спостерігалось поступове зростання імпорту польських товарів в Україну. Імпорт товарів з року в рік зростає в середньому на 15%. Так само і з послугами, у 2015-2019 роках відбулося значне зростання, з максимальним значенням показника у 2019 році – 242 млн доларів, що в рази перевищує показник 2015 року.

Ця тенденція (таблиця 2.4) свідчить про те, що імпорт товарів і послуг певною мірою є більш вигідним, ніж внутрішнє виробництво. Подальше дослідження динаміки структури закупівель товарів і послуг з Польщі виявило, що за період з 2015 по 2019 рр. стабільне зростання імпорту товарів і послуг було адекватним експорту, і як наслідок продовжувалося негативне сальдо платіжного балансу. Основними причинами збільшення імпорту є зростання імпорту наземного транспорту (крім залізничного); каучук, мінеральне паливо; нафта та продукти її перегонки; м'яса тощо. З огляду на виявлену тенденцію можна констатувати, що Україна нарощує як імпорт сировини, так і готової продукції зі значною доданою вартістю. На це вплинули такі чинники: відновлення економіки та зацікавленість виробників у подальшій переробці сировини в Україні, для перепродажу, а якщо товари з більшим ступенем переробки – в модернізації старого вітчизняного обладнання.

Тенденція до постійного збільшення імпорту послуг зумовлена наданням інформаційних послуг та послуг у сфері телекомунікацій, бізнес-послуг, послуг з ремонту та технічного обслуговування. Одним із факторів, що

вплинув на розмір, а також темпи зростання імпорту послуг, може стати встановлення безвізового режиму. Населення стало частіше користуватися транспортними та туристичними послугами.

Отже, на тенденцію до динамічного зростання імпорту товарів (послуг) в Україні найбільше впливають внутрішньоекономічні та політичні процеси в Україні. Збільшення експорту товарів (послуг) зумовлено постійним зростанням квот на європейських ринках, підвищенням якості вітчизняної продукції шляхом її стандартизації та сертифікації, а також підвищенням конкурентоспроможності та популярності вітчизняних товарів і послуг. на польському споживчому ринку.

За перші сім місяців 2022 року польський експорт до України збільшився на 27%, порівняно з попереднім роком і становив майже 5,1 млрд. доларів США. Імпорт з України на польський ринок зростає ще швидше: з січня до кінця липня його вартість збільшилася на 35% у річному вираженні, досягнувши 3,8 млрд. доларів США. За даними Польсько-Української торгової палати, лише у липні Україна виявилася 7-м партнером польських компаній з експорту та 14-м з імпорту.

Результати цього року продовжують тенденцію до зростання ще з 2021 року, коли вартість двосторонньої торгівлі товарами досягла 12,5 мільярдів доларів США, збільшившись на 40% порівняно з 2020 роком. Вже у першій половині цього року польський експорт в Україну зріс у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 34,5% тоді як український експорт до Польщі виріс на 57%.

За даними Євростату, у другому кварталі 2022 року вартість польського імпорту збільшилася до 2,5 млрд. дол. США, досягнувши історично найвищого рівня, незважаючи на війну. Порівняно з відповідним періодом 2021 року вартість експорту збільшилася на 910 млн. дол. США (1 590 млн. дол. США), тобто на 56%. Це збільшення значно вище, ніж у середньому по всьому польському експорту (18,7% у річному обчисленні), і водночас є найвищим серед основних партнерів Польщі. Це сприяло просуванню України

в період, що розглядається, на дев'яте місце серед одержувачів товарів з Польщі, найвище з моменту здобуття незалежності. Частка України у польському експорті також була рекордною та збільшилася до 2,8 відсотка. (проти 1,9% у другому кварталі 2021 року). Слід зазначити, що статистика зовнішньої торгівлі не включає в себе експорт озброєнь.

В умовах воєнного часу збільшення експорту в Україну було незвичайним. Це було пов'язано з кількома факторами. Україна в основному імпортує механічні та електричні машини та обладнання та їх частини, а також продукцію та транспортні засоби хімічної промисловості. Експортує, серед іншого мінеральні продукти, метали та дерево.

Динаміка експорту з окремих товарних груп була сильно диверсифікована - від багаторазового збільшення до глибокого падіння. Сильне зростання експорту торкнулося лише кількох товарних груп, що призвело до суттєвої зміни структури експорту в Україну.

З іншого боку, більш ніж у половині основних товарних груп (двозначні підрозділи класифікації товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності) у другому кварталі спостерігалось зниження продажу порівняно з попереднім роком. Це стосувалося груп, що мали найбільше, крім транспортних засобів, значення в експорті в Україну до війни, тобто механічних та електричних машин та обладнання, а також виробів із пластмас. За основними категоріями відбулося глибоке падіння експорту товарів народного вжитку.

У другому кварталі поточного року паливо стало найважливішою групою в імпорті з Польщі, становлячи 21% від загального обсягу. Це сталося насамперед за рахунок сильного, 15-кратного збільшення вартості експорту дизельного палива та бензину. Така незвичайна зміна польського експорту в Україну була викликана великим дефіцитом палива в Україні в умовах війни, що триває. З одного боку, було припинено постачання палива з Росії та Білорусії, а з іншого, внаслідок війни сильно постраждала інфраструктура нафтопереробки (наприклад, було зруйновано один із найбільших

нафтопереробних заводів у Кременчуці). Одночасна блокада чорноморських портів призвела до усунення поставок з боку країн Євросоюзу.

Другою за величиною групою імпорту Україну були автотранспортні засоби. Вони охопили 18% всього імпорту. На великий приріст в даному випадку вплинуло рішення українського парламенту призупинити дію мит та ПДВ на імпорт автомобілів. Його метою було підвищення мобільності громадян України та пожвавлення економічної діяльності мікропідприємств та малих підприємств. Внаслідок цього зміни у період з квітня по червень цього року з Польщі до України приїхало понад 110 тисяч штук легкових автомобілів із пробігом, тобто, у чотири рази більше, ніж у другому кварталі 2021 року.

Збільшення імпорту було зафіксовано, зокрема, також у групах, що включають сільськогосподарські та харчові продукти. Найбільше зросли постачання свіжих овочів. Імпорт також збільшився у групі продуктів із тривалим терміном зберігання, тобто, м'ясних та макаронних консервів, мінеральної води та кави.

Унікальність такого сильного прискорення польського експорту в Україну ще й у тому, що воно відбулося за умов значного зниження вартості товарообігу України. За даними, опублікованими СОТ, вартість українського імпорту у другому кварталі цього року знизилася на 32%, а вартість експорту – на 46% [29].

Проблема з кордоном, оскільки прикордонних переходів між двома країнами виявляється недостатньо для ситуації, що змінилася війною. На них лягає тягар українського експорту, який до війни здебільшого відвантажувався із чорноморських портів, особливо зерна (до 90%). Щоправда, вже відкрито три порти для вивезення зерна, але їх все одно недостатньо для задоволення потреб. Внаслідок цього українські товари вирушають у світ наземним транспортом, в основному через Польщу. Все це створює величезне навантаження на кордон, через який зараз проходять гуманітарні вантажі та військові транспорти.

Нині ситуація на кордоні достатньо важка: інфраструктура розвинена слабо, а кількість перетинів кордону вчетверо менша порівняно з польсько-німецьким кордоном. Водночас невідомо, коли буде розв'язаний прикордонний вузол. Обидві сторони звинувачують одна одну у проблемах. Україна звинувачує Польщу у малій кількості прикордонників та у затягнутості процедур. Польща критикує, наприклад, відсутність окремих коридорів для ветеринарного контролю та факт виявлення незадекларованих товарів в українському транспорті після лібералізації митного оформлення.

Польсько-Українська торгова палата вже наголошувала на необхідності призначення спеціального уповноваженого з питань української кризи, який мав би широкі повноваження та міг би координувати роботу різних міністерств. Зараз за проблеми, пов'язані з прикордонним рухом, відповідають кілька міністерств. На думку ПУТП, з таким поділом складно ефективно і швидко приймати рішення в критичних ситуаціях.

Окрім зовнішньоторговельних відносин, активним напрямком міжнародної економічної співпраці між Україною та Польщею є взаємовідносини між трудовими ресурсами та фінансово-інвестиційним обміном. Безперечно, Польща залишається основним імпортером українських працівників. Так, у 2015 році в Польщі працювало близько 1 млн. українців. У 2016 році для громадян України було відкрито близько 900 тисяч робочих віз, у 2017 році – ще 1 мільйон. Польський уряд зазначає, що зростання кількості трудових мігрантів з України забезпечувало польському бюджету майже 2 мільярди євро на рік. Це середній розмір траншів для України від Міжнародного валютного фонду [30].

Результати вивчення численних офіційних джерел, і насамперед, на думку експертів, допомагають визначити тенденції трудової міграції між двома країнами за останні три роки. Так, за даними Центрального банку Польщі, у 2017-2018 роки щорічно до країни приїжджало близько 200 тис. трудових мігрантів з України [34]. У 2019 році трудова міграція з України до Польщі дещо сповільнилася. Експерти пов'язують це зі скороченням різниці в

оплаті праці, з перехідними явищами у виборчий рік та пандемією. Однією з головних причин активної міграції домашніх працівників до Західної Європи (і особливо до Польщі) є значно вищий рівень заробітної плати. Однак не менш важливим фактором все частіше називають відсутність можливостей працевлаштування в країні. Є й такі, що однією з причин свого рішення переїхати до Польщі називають несприятливу економічну та політичну ситуацію в рідній країні.

Результати дослідження очікувань та прагнень домашніх працівників щодо ринку праці в Польщі свідчать про певні зміни в очікуваннях українських громадян щодо заробітків у Польщі. Так, якщо в 2018 році переважна більшість трудових мігрантів були готові працювати за мінімальною погодинною ставкою, то в 2019 році погодився б лише кожен десятий житель України. Водночас зросла частка українських працівників у Польщі, які хочуть отримувати чисту зарплату 13-15 злотих на годину. Водночас майже втричі зросла частка українців, які розраховують заробляти близько 15-20 злотих на годину [35]. Розмір середньомісячного трудового доходу в Україні зріс з 192 доларів США (2015 р.) до 326 доларів США (2018 р.), цей показник продовжує становити лише чверть середньої зарплати в Польщі – 1269 доларів США (2019 р.).

З точки зору міжнародних фінансових показників України, трудова міграція має позитивний ефект – обсяг грошових переказів в країну зріс з 7 млрд доларів (у 2015 році) до 10 млрд доларів США (у 2018 році) і понад 12 млрд доларів США. (2019 році) [36]. Ці потоки сягали 8-10% ВВП України, а частка надходжень з Польщі в досліджуваний період була найбільшою і в 2018-2019 рр. становила близько 1/3 від загальної суми надходжень з-за кордону. Це стало вагомим внеском у доходи вітчизняних домогосподарств [33].

2.3 Інвестиційна діяльність між Україною та Польщею

Збільшення торгівлі між Польщею та Україною, польська економіка, що швидко розвивається, та поглинання українського ринку дозволили залучити інвестиції та розпочати пряму виробничу кооперацію між польськими та українськими підприємствами. Нижча, ніж у Польщі, вартість робочої сили та покращення інвестиційного клімату (запровадження особливих економічних зон в Україні у другій половині 1990-х рр.) переконали багатьох інвесторів зміцнити ділові контакти та розмістити капітал в Україні. Це було пов'язано із певним ризиком, пов'язаним із нестабільністю української економіки. Однак це не завадило такій співпраці, хоча спочатку й у обмеженому обсязі. З українськими інвестиціями у Польщі було гірше. Триваюча приватизація в Україні означала, що українські підприємці зосередилися насамперед на внутрішньому ринку.

На початку 90-х років взаємне інвестиційне залучення польського та українського капіталу було незначним. Вартість польських інвестицій в Україну була однозначно вищою за українські інвестиції в Польщу і до 1995 року перевищила 12 млн. дол. У другій половині 1990-х років спостерігається поштовплення в цьому секторі. Уже в 1996 році вартість польських інвестицій зросла майже вдвічі і склала 20 млн. дол. США, а в 1997 році польський капітал, інвестований в Україну, перевищив 25 млн. дол. США. У той час промисловий сектор користувався найбільшим інтересом польських підприємців. Користуючись поглинанням українського ринку та попитом на різноманітні види продукції, було відкрито власні виробничі лінії та розпочато співпрацю за польськими технологіями. Серед таких інвестицій – виробництво сільськогосподарської техніки, особливо зернозбиральних комбайнів. Власними силами Україна могла б задовольнити лише 50% внутрішнього попиту на цю техніку. Це швидко помітили іноземні виробники, які почали завозити в Україну власне обладнання. Серед постачальників

зернозбиральних комбайнів були німецькі, італійські та французькі компанії, а в другій половині 1990-х років також польський «Бізон». У 1997 році з метою запуску виробництва зернозбиральних комбайнів «Бізон» в Україні було створено польсько-українське підприємство «Бізон-Україна». Після дворічного «ручного» складання цих машин за польськими конструкторськими рішеннями в 1999 році розпочато серійне виробництво комбайнів під назвою «Обрій».

Протягом наступних років вартість польського капіталу в Україні зростала в середньому на 9 мільйонів доларів США на рік. Як наслідок, до 2000 року поляки інвестували понад 62 мільйони доларів. Тоді Śnieżka Capital Group, виробник емульсійних продуктів і будівельних матеріалів, вийшла на український ринок із серйозною інвестицією. Перша фабрика була запущена в тому ж році в Яворові на Львівщині. Інвестиції склали 5 мільйонів доларів США. Хороші фінансові результати та понад 40% ринку в цій сфері стали вирішальними для заснування другої компанії Śnieżka-Ukraine II у 2005 році. Будівництво другого заводу у Вістові коштувало 1 млн доларів.

У 2000 році Perł Polska також вийшла на український ринок. Ця компанія надає інжинірингові послуги та технічні консультації в галузі опалубки та будівельних рихтувань. Він також є великим світовим виробником у цій галузі. Компанія має філії в Києві, Одесі, Дніпропетровську та АР Крим. Вартість інвестицій оцінюється в 7 мільйонів доларів США.

До 2001 року вартість польських інвестицій перевищила 100 мільйонів доларів США. Найбільше капіталовкладень вкладено в промисловість. Основними польськими інвесторами є виробники меблів: «Forte», яка інвестувала понад 10 мільйонів доларів США, та «Black Red White», вартість якої оцінюється у 8 мільйонів доларів США. Також на Львівщині запущено інвестицію, пов'язану з виробництвом сучасних телефонів «Cyfral». У Нововолинськ, Бидгощ «Arkus & Romet» разом з українцями інвестували 623 тис. дол. США у виробництво гірських велосипедів.

У 2003 році інвестиції були ще високими. Тоді польські компанії інвестували 53 мільйони доларів. На кінець 2003 року в Україні вже працювало 861 польське підприємство. Через рік їх кількість перевищила 940. До цього слід додати 580 змішаних компаній з польсько-українським капіталом. Тоді загальна вартість польських інвестицій перевищила 170 мільйонів доларів США. У жовтні 2003 року польська компанія «Can Pack» з Кракова відкрила підприємство з виробництва алюмінієвої тари (банок) у Вишгороді Київської області - ТОВ «Кен-Пак Україна». Завод алюмінієвих банок. Інвестиція коштувала 35 мільйонів доларів США.

Також у 2003 році Toruńskie Zakłady Materialów Opatrunkowych вийшли на український ринок з великими інвестиціями. У той час розпочалося будівництво фабрики «Белла-Трейд», а на початку наступного року — виробництво оздоблювальних матеріалів. Інвестиція коштувала близько 10 мільйонів доларів США. Стільки ж у 2004 році інвестувала компанія «Інтер-Гроклін» - виробник автомобільних чохлів. Вдвічі нижча вартість виробництва переконала польських підприємців розташувати свій капітал в Ужгороді, що на Івано-Франківщині. Також цього року польські підприємці інвестували у виробництво латексних виробів понад 2 млн доларів, створивши компанію «Perfekt».

Зовсім іншою була ситуація з інвестуванням коштів українських підприємців у Польщі. Їх участь на польському ринку незначна. Про низьку інвестиційну активність свідчить відсутність статистичних даних на цю тему у 1990-х роках. До 2003 року вартість українських інвестицій у Польщі не досягала навіть 400 тис. доларів США. Прорив стався у 2004 році, коли сума перевищила 20 мільйонів доларів. Це був попередній перегляд інвестиційної експансії, яка відбулася в 2005 році. Тоді вартість українського капіталу, інвестованого в Польщу, перевищила 400 мільйонів доларів США. Це сталося завдяки двом великим інвестиціям Індустріального союзу Донбасу та автомобільного концерну «АвтоЗАЗ».

У червні 2005 року Донбаський Індустріальний Союз (ZPD) інвестував у Huta Częstochowa та 12 дочірніх компаній. Загальна вартість акцій усіх придбаних компаній перевищила 340 мільйонів доларів США. Ця інвестиція врятувала компанію-боржника від банкрутства та зберегла 5000 робочих місць. У наступному році український інвестор інвестував у Польщу 34 млн. дол. США, а на 2007 рік очікуваний обсяг інвестицій мав становити близько 120 млн. дол. Індустріальний союз Донбасу зацікавлений у купівлі трубопрокатного заводу "Jedność" і металургійного заводу "Andrzej". ZPD також має намір інвестувати в польську суднобудівну промисловість. Вже підписано лист про наміри щодо купівлі 5% акцій Stocznia Gdańska. Зрештою, українська сторона зацікавлена в купівлі мажоритарного пакета акцій, вартість якого перевищує 40 млн доларів.

Завдяки вигідному логістичному повідомленню зі світовим ринком Україна має величезний потенціал у переробній галузі. Зокрема, слід зазначити щодо недорогої кваліфіковану робочу силу, сприятливе географічне становище на кордоні з Європейським Союзом, вигідні положення українського митного законодавства та стійке покращення ділового клімату.

Зокрема, поєднання вигідного географічного положення – на відстані одного дня їзди вантажівкою від Європи, величезного логістичного потенціалу, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, порівняно недорогої робочої сили та сприятливих положень українського митного законодавства роблять Україну привабливою для здійснення операцій із давальницькою сировиною, особливої митного режиму тимчасового ввезення товарів на митну територію України із строком дії до одного року

Так, законодавчі положення щодо операцій з давальницькою сировиною в Україні надають іноземним компаніям безліч можливостей скористатися перевагами географічного положення України. Незважаючи на те, що правове регулювання цього митного режиму в Україні все ще потребує реформування, багато іноземних компаній успішно користуються можливістю співпрацювати

з місцевими партнерами або вже створили власні виробничі потужності для здійснення операцій із давальницькою сировиною.

Державні інституції, суб'єкти господарювання, територіальні громади мають більшою мірою визнати, що стратегічним напрямом міжнародної співпраці України з Польщею, безумовно, є посилення інвестиційної співпраці. Зрозуміло, що для економіки країни іноземні інвестиції в країну є одним із ресурсів, який може підвищити її ефективність на різних ієрархічних рівнях управління (національному та місцевому) і, як наслідок, впливати на просторовий розвиток.

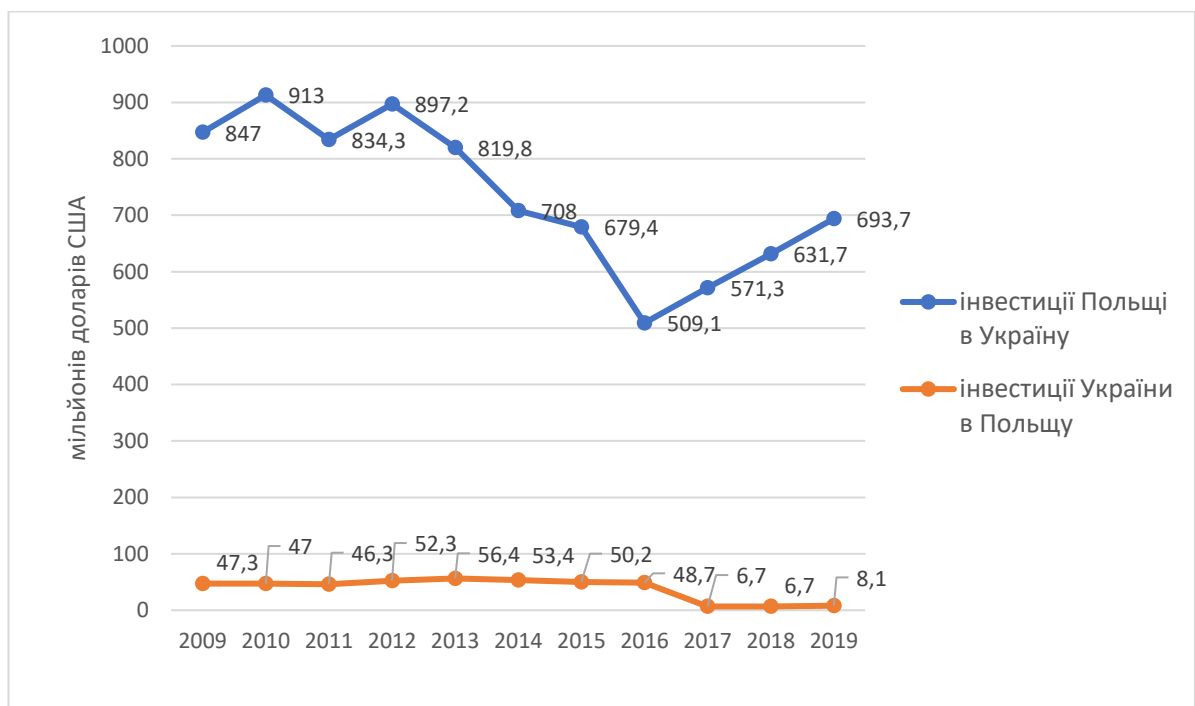

Рисунок 2.2 - Динаміка інвестиційного співробітництва між Україною та Польщею, за період 2009-2019 рр., млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі [36]

Перші ознаки інвестиційного співробітництва між Україною та Польщею супроводжувалися низкою проблем, а саме недосконалістю галузевої структури та форм залучення інвестиційних ресурсів з Польщі, низьким рівнем інвестування з високою концентрацією в окремих регіонах і сферах України, незадовільною участю польських інвесторів у інноваційні

процеси [19, с. 259]. Частка польських інвестицій в економіку України від загального обсягу прямих іноземних інвестицій на кінець 2019 року становила більше 2% (7 місце в ЄС і 9 місце в світі), дещо поступаючись Франції та Росії [11]. Позитивна динаміка інвестиційного співробітництва з боку Польщі починає проявлятися лише у 2016 році (рис. 2.2).

За офіційними даними Держкомстату України обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) за 11-річний період дослідження динамічно змінювався як у бік збільшення, так і в бік зменшення. Найбільший обсяг прямих інвестицій в Україну зафіксовано на кінець 2010 року – 913 млн грн (рисунок 2). У свою чергу, надходження вітчизняного капіталу в економіку сусідньої країни були найбільшими у 2013 році. Але вони становили лише 56,4 млн доларів США.

Таблиця 2.4 - Рівень українських інвестицій в польську економіку (2017-2019 рр.)

Рік	Рівень українських інвестицій (млн. дол. США)
2014	53,4
2015	50,2
2016	48,7
2017	6,7
2018	6,7
2019	8,1

Джерело: складено автором на основі [36]

Крім того, після «пікового» 2010 року спостерігається практично стійка тенденція до зниження інвестицій з України. Їх мінімальний обсяг (з річним падінням на 100-150 млн доларів США) був встановлений за результатами господарювання в 2016 році і становив майже в рази менше «максимального

пікового» року – 509,1 млн доларів США. Рівень падіння обсягів за 6 років (незважаючи на зростання в 2012 році) склав 44,24%.

Проте, якщо прямі інвестиції в економіку України почали зростати у 2017 році, то зворотний напрямок інвестицій (з України до Польщі) продовжував скорочуватися до 2017 року. Так, зокрема, за період 2017-2019 рр. зростання надходжень прямих інвестицій (акціонерний капітал) від польських інвесторів склав 36%. Станом на кінець 2019 року їхня вартість повернулася, практично, до рівня 2014 року – 694 млн. доларів США. При цьому реалізований інвестиційний потенціал вітчизняних суб'єктів інвестиційної діяльності залишається на дуже низькому рівні і станом на кінець 2019 року склав трохи більше 8 млн. доларів США.

Щодо зворотного рівня інвестицій (Україна-Польща), то у 2016 році обсяг прямих українських інвестицій у Польщу був на рівні 48,7 млн. доларів США, а вже станом на кінець 2018 року обсяг зменшився до 6,7 млн доларів США (табл. 2.4). 6 мільйонів доларів США (це практично без змін з початку 2017 року). Цей масштаб становить лише 0,1% від загального обсягу інвестицій з України в інші країни (у тому числі 42% інвестицій у промисловість, 27% – у машинобудування, 16% – ремонт транспортних засобів) [14, 20]. У 2019 році спостерігалось підвищення інвестицій до рівня 8,1 мільйонів доларів США.

Важливою організаційно-економічною формою стратегічного розвитку інвестиційного співробітництва є асоціації, які потребують подальшого розвитку. Основні асоціації українського бізнесу в Польщі: Польсько-українська господарська палата – з 1992 року (об'єднує близько 200 українських і польських компаній; забезпечує Український бізнес-центр) та Асоціація українського бізнесу в Польщі – з 2015 року (об'єднує 50 польських компаній), де засновниками та/або кінцевими бенефіціарами є вітчизняні підприємці, а з 2019 року забезпечує Український бізнес-центр у Польщі) [21, 22].

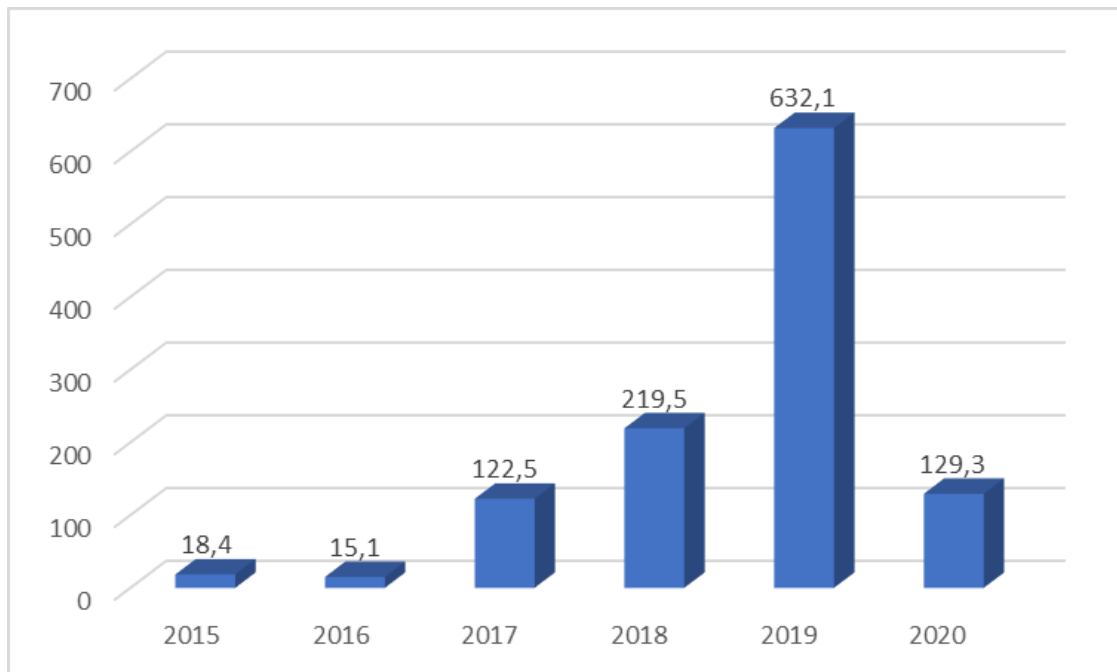

Рисунок 2.3 - Рівень польських іноземних інвестицій в українську економіку (2017-2020 рр.)

Джерело: складено автором на основі [36]

Таким чином, слід зазначити, що західний сусід України увійшов і наразі залишається у топ-5 найбільших інвесторів України. Але Україна залишається слабким прямим інвестором для Польщі. Проте, за власними оцінками українських дипломатів, обсяг реальних інвестицій в економіку Польщі за останні 3-4 роки становив значно більше 1 мільярда доларів. США. Таке значення можна отримати, якщо врахувати той факт, що в Польщі українські громадяни становлять близько 70% іноземців, які офіційно працюють, а їхні витрати на території роботодавця не враховуються офіційною статистикою [31].

У 1990-х роках промисловість була провідною сферою інвестування в Україні. З 1997 року другим напрямком інвестування за обсягом вкладеного капіталу поляків став фінансово-банківський сектор. Залучення польського капіталу в наступні роки зробило Польщу стратегічним партнером для українського фінансового сектора. Польські інвестиції в банківську справу наразі є найбільшими іноземними інвестиціями в Україну.

Згідно з даними Державної служби статистики України, станом на 31 грудня 2019 року рівень польських іноземних інвестицій в економіку України становив 693,7 млн. доларів США (рис. 2.3), що становило приблизно 2% від усіх іноземних інвестицій в економіку України. Після періоду спаду в 2015-2019 роках польські інвестиції демонструють тенденцію до зростання, проте у 2020 році обсяг польських іноземних інвестицій в українську економіку значно скоротився і становив 129,3 млн. дол. США. Аналізуючи стан української економіки, можна зробити висновок, що одним із основних наслідків пандемії COVID-19 стало значне скорочення інвестицій, незважаючи на значне зростання державних інвестиційних видатків.

За даними НБП, на кінець 2019 року дебіторська заборгованість за прямими польськими інвестиціями в Україну становила 352,5 млн доларів США (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Дебіторська заборгованість за прямими польськими інвестиціями в Україну (2015-2019 роки)

Рік	Дебіторська заборгованість, млн. доларів США
2015	18,4
2016	15,1
2017	122,5
2018	219,5
2019	352,5

Джерело: складено автором на основі [49]

В Україні працює понад тисячу польських компаній. До найважливіших польських інвестицій в Україну належать інвестиції, пов'язані з фінансовим сектором (банківська справа та страхування). Що стосується польських

інвестицій в український виробничий сектор, то найважливішими є інвестиції в будівництво, автомобілебудування, виробництво меблів і одягу.

Згідно з даними Державної служби статистики України, станом на 31 грудня 2019 року українські прямі інвестиції в економіку Польщі становили 8,1 млн дол. За даними Національного банку Польщі, українські прямі інвестиції в Польщу мають тенденцію до зниження.

Війна в Україні безпосередньо впливає на інвестиційні рішення польських компаній. Зараз на стан польських підприємств впливає інфляційний тиск та зростання цін на енергоносії та паливо, що призводить до збільшення витрат.

Війна в Україні негативно вплинула на будівельну галузь нашої країни. Ланцюжки поставок знаходяться під загрозою, що вже призвело до нестачі матеріалів у цьому секторі та чергової хвилі зростання цін на сировину. Україна є важливим виробником сталі, одного з основних матеріалів у будівництві. До цього додається відтік робітників з війною країни, що роздирається.

Частина компаній призупинила реалізацію інвестицій через безперервну війну.

Наприклад діяльність будівельної компанії Keller Polska в Україні за останні кілька років була відносно невеликою, у більшій мірі через нестабільну ситуацію на сході України. Минулого року вони реалізували один проект – забиття палів для будівництва вітропарку під Запоріжжям. Однак будівництво було призупинено інвестором за кілька місяців до початку війни, коли почала наростати напруженість у відносинах між Україною та Росією.

Атака Росії на Україну може викликати у польських компаній дуже серйозні проблеми з ліквідністю постачання з України, Росії та Білорусії. Вони можуть призвести до збоїв у здійсненні певних інвестицій та вплинути на зростання цін на матеріали на польському ринку. Обмеження торкнуться ввезення наповнювачів, цементу та деревини, виробів з алюмінію та сталі. За даними Металургійної торгово-промислової палати, у 2021 році майже 20%

сталі, що використовується в Польщі, було вироблено в Україні (близько 1,37 млн. тонн), Росії (близько 1,36 млн. тонн) та Білорусі (близько 1,36 млн. тонн). Асоціація виробників цементу повідомляє, що у 2016-2020 роках імпорту цементу з Білорусі збільшився майже на 300% і становив близько 400 тис. тонн. Водночас, було зафіксовано значне зростання імпорту цементу з України.

Нестача сировини та зростання цін у будівельній галузі вже відчувалися під час пандемії. На жаль, ситуація в Україні лише посилила цю проблему.

Інвестиції, в яких ми беремо участь, не зупинені через вторгнення Росії до України. Ключовою зміною, однак, є проблеми з доступністю сировини, що зросли - наприклад, брак сировини. матеріалів з металокопалюкцій та агрегатів, отриманих на українських копальнях.

Таблиця 2.6 - Ціни на пальне у Республіці Польща та Україні (2021-2022 рр.)

Вид палива	Рік	Країна	
		Польща	Україна
Бензин	2021	1,14	0,87
	2022	1,38	1,30
Зміна ціни		+21%	+49%
Дизель	2021	1,13	0,85
	2022	1,64	1,41
Зміна ціни		+45%	+65%

Джерело: складено автором на основі [38]

Наслідком цього є зростання цін та усунення замовлень від постачальників. Підрядники довше чекають на матеріали, що призводить до затримок, що збільшують інвестиційні витрати. Зростаючі ціни на паливо, які

визначають практично всі витрати на будмайданчику, також мають ключове значення [37].

Нинішні труднощі видаються набагато більшими, ніж економічні наслідки епідемії COVID-19. Розірвані ланцюжки поставок, інфляція та високий попит на послуги та будівельні матеріали викликали зростання витрат ще до початку війни. Після нападу Росії на Україну спостерігається надзвичайно високе зростання цін на сталь та паливо. Інші будівельні матеріали, такі як цемент, бетон та заповнювачі, також дорожчі. Дороге паливо підвищує транспортні витрати (табл. 2.6). Механізація робіт, особливо у інфраструктурному будівництві, дуже висока. Тому частка паливно-енергетичних витрат у виробничому процесі є значною. Порівняно з 2021 роком у 2022-му в Польщі ціна на бензин зросла на 21%, на дизель – 45%. В Україні ж підвищення цін на паливо було значно вищим. На бензин ціна зросла на 49%, на дизель у 2022 році відбулося підвищення ціни аж на 65% порівняно з 2021 роком.

Агресія Росії проти України завдала численних втрат як серед населення, так і в економіці. Вже сьогодні вартість післявоєнної відбудови країни оцінюється в 750 мільярдів доларів, з яких понад 110 мільярдів знадобиться тільки на відновлення інфраструктури. У червні Міністерство розвитку і технологій Польщі розпочало реєстрацію для участі в програмі співпраці з підготовки до відновлення експорту та післявоєнної відбудови України, якою керує Польське агентство інвестицій і торгівлі (РАІН).

Загалом подали заявки понад 1,2 тисячі польських компаній, деякі зацікавлені в експорті, деякі в інвестиціях або співпраці з українськими підрядниками на основі субпідряду.

Польське агентство інвестицій і торгівлі (РАІН) є консультативною установою, що входить до групи Польського фонду розвитку (PFR). Це перша точка контакту для експортерів та інвесторів. Вона працює як у Польщі, так і через мережу представництв по всьому світу. Зміцнює визнання польських брендів на міжнародних ринках, просуває продукти та послуги, а також

технологічні рішення, виготовлені в Польщі. Агентство допомагає підприємцям обрати оптимальний шлях виходу за кордон.

Після перших двох місяців набору на вище згадану програму відбулися галузеві консультації за участю понад 700 польських підприємців. В основному з будівельного сектору та виробників машин і обладнання, а також представників таких галузей, як ІТ, харчова та медична[39] .

Консультації супроводжувалися форумом, присвяченим інструментам державної підтримки та можливостям участі в міжнародних тендерах для відновлення України. Учасники заходу також дізналися про бар'єри для входу на український ринок та умови реалізації державних закупівель в Україні.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було проведено аналіз впливу повномвсштабної війни на міжнародні відносини між Україною та Республікою Польща. Можна зробити наступні висновки:

Отже, в перспективі найближчих місяців кількість мігрантів з України в Польщі буде значно вищою, ніж на початку цього року. Суттєвий приплив емігрантів до Польщі на практиці відбувався без послідовної та чітко сформульованої міграційної політики. Все це вимагає більш твердих і зважених дій з боку державних інституцій.

У результаті дослідження особливостей окремих сфер міжнародного економічного співробітництва (експортно-імпортних операцій, трудової міграції, інвестиційної діяльності) між Україною та Польщею слід зробити висновок, що в цілому двосторонні відносини між нашою державою та Республікою Польща мали позитивну динаміку до 2019 року. Проте слід визнати, що у сфері двосторонніх економічних відносин Україна є стратегічним об'єктом торговельно-інвестиційної експансії для Польщі більшою мірою, ніж Польща для України.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОДАЛЬШИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

3.1 Перспективи та виклики українсько-польського співробітництва

У сучасній політичній ситуації відносини між Україною та Польщею пов'язує ціла низка чинників, зокрема безпека, торговельно-економічне співробітництво, економічна міграція, транскордонне співробітництво. І це при тому, що політичних розбіжностей в окремих політичних угрупованнях обох країн достатньо, і ґрунтуються вони переважно на різних оцінках історичних подій і навіть трагічних сторінок в історії наших народів. Очевидно, що певні загострення у двосторонніх відносинах одразу привертають увагу ЗМІ не лише на національному, а й на міжнародному рівні, оскільки українсько-польські відносини завжди були пов'язані з питаннями «Україна-НАТО», Угодою про асоціацію Україна-ЄС і збройний конфлікт з Росією.

Тому фактор безпеки в сучасних українсько-польських відносинах відіграє важливу роль, але не відсуває економічну чи транскордонну співпрацю на другий план. Після вступу Польщі до НАТО та ЄС, а також до «шенгенської зони» Україна має розраховувати на «взаємність» у відносинах з боку польських партнерів лише в межах, передбачених угодами між Польщею, ЄС і НАТО та відповідними двосторонні міждержавні договори. Проте період адаптації Польщі до ЄС та Шенгенської зони створив нові виклики та загрози, а питання економічної міграції, контрабанди та нелегальної міграції стосувалися не лише національних інтересів Польщі, а й усього ЄС. Виходячи з нових викликів безпеці та необхідності мінімізації впливу таких заходів безпеки на розвиток економічних відносин насамперед

із сусідніми країнами, Польща в ЄС почала формувати своє бачення поглиблення східної політики ЄС, яка згодом стала відомий як «Східне партнерство ЄС».

26 травня 2008 року під час зустрічі міністрів закордонних справ Європейського Союзу в Брюсселі Польща та Швеція представили саме таку ініціативу, яка була адресована шести країнам: Україні, Молдові, Грузії, Азербайджану та Вірменії, а також технічні та експертні співробітництво з Білорусією. [1]

Східне партнерство – це набір специфічних інструментів, які не гарантують перспективу членства в ЄС. Водночас завдяки цим інструментам можна відкрити канали ЄС для реалізації інтеграційних проектів, а крім того, це фінансовий механізм, який прискорює політичну та економічну модернізацію східних партнерів.

Загалом така програма Східного партнерства була схвалена та зазнавала періодичних трансформацій відповідно до змін у відносинах між країнами та ЄС.

Звісно, як для Польщі, так і для всього ЄС прикордонні регіони, які безпосередньо межують із країнами ЄС, користувалися великим інтересом. Саме розвиток транскордонного співробітництва, а також фінансові механізми його ефективного функціонування мали стати новими чинниками розвитку українсько-польських відносин на регіональному рівні, а в довгостроковій перспективі – чинниками європ. інтеграція в цілому.

Перша спроба впровадження Програми TKS Польща-Білорусь-Україна INTERREG IIIA / TacisCBC 2004-2006 не дала значних результатів у розвитку польсько-українських відносин. Основними причинами низької ефективності були:

Значна розбіжність між обсягом коштів, перерахованих польській стороні Єврокомісією в рамках INTERREG IIIA (37 млн євро) та білоруською та українською сторонами в рамках Tacis (7 млн євро);

більший досвід польських потенційних бенефіціарів (установи з України та Білорусі не мали належного досвіду в європейських програмах порівняно з польськими установами).

Програма була зосереджена головним чином на підвищенні рівня життя населення на місцевому рівні, меншою мірою на транскордонній інтеграції. У більшості проектів участь українських партнерів полягала лише в моніторингу реалізації проекту, а польська сторона реалізовувала інвестиції самостійно, оскільки польські регіони мали значно більше фінансування та програм регіонального розвитку.

Транскордонна інтеграція відбувалася переважно між установами та меншою мірою між цільовими групами.

У наступних програмних періодах програм «Польща-Білорусь-Україна» у 2007-2013 та 2014-2020 роках було враховано набутий досвід, а реалізація спільних проектів зросла не лише за кількістю проектів, , фінансування, а й географія реалізованих проектів.

Обсяг фінансування програм склав -172 740 000,00 євро та 183 078 184,00 євро відповідно.

А населення території програми становить 20,9 млн осіб, з яких 6,2 млн проживають у польській частині, 7,2 млн – у білоруській частині та 7,5 млн – в українській. [2]

Можливо, сьогодні все ще важко оцінити результати всіх цих програм разом, тому що велика кількість проектів у програмному періоді 2014-2020 ще триває, і ще зарано оцінювати їхній вплив на розвиток польсько-українських відносин, але позитивний вплив на мешканців прикордонної території очевидний. Значно зросла кількість активних учасників, що, природно, позитивно вплинуло на відносини між сусідніми країнами на міжрегіональному рівні.

Слід, однак, зауважити, що програми в прикордонних регіонах, як і настрої мешканців, не повністю відображають усі настрої та тенденції

міждержавних відносин, особливо в масштабах таких великих країн, як Польща та Україна.

Водночас аналіз дає можливість зрозуміти певні проблемні моменти міждержавних відносин загалом, порівняти співпрацю в різних сферах регіонів за наявності чи відсутності таких програм співпраці та надати урядам певні рекомендації щодо впливу на розвиток польсько-українських відносин.

Проте, незважаючи на важливість чинників безпеки, розвитку євроінтеграційних та політичних процесів для українсько-польських відносин, економічні чинники все ще залишаються одними з найважливіших, які складають значну кількість питань порядку денного у відносинах.

І коли ми говоримо про економічну співпрацю, то більшість проблемних питань, які потрібно вирішувати на двосторонньому рівні, стосуються економічної міграції, а вже потім інвестиційних проектів чи торгових угод. Це пов'язано з тим, що велика кількість людей готують дозволи, перетинають кордон, вирішують працювати, легалізуватися в Польщі, відкрити власний бізнес тощо. Також варто зазначити, що польське законодавство щодо працевлаштування українців є одним із найліберальніших у Європі.

Так, за інформацією консульського відділу Посольства України в Польщі, станом на 2020 рік у Польщі працевлаштовано близько 1,5 млн осіб з України, а сума надходжень з Польщі за 2019 рік, за даними НБУ, склав понад 2,8 млрд. дол. США, тобто близько 30% усіх доходів трудових мігрантів України.

Для порівняння, товарообіг між Україною та Польщею у 2019 році був таким: обсяг експорту з України до Польщі становив 2 млрд 531,9 млн доларів, імпорту – 2 млрд 986,2 млн доларів.

У 2019 році прямі польські інвестиції в Україну становили 677 млн доларів, а українські інвестиції в Польщу – 6,6 млн доларів. (Дані МЗС України та Держстату на 29 грудня 2019 р.) [3]

Польський капітал в Україні зосереджений у банківському та фінансовому секторах (близько 46%) та промисловості – переважно

переробній (близько 33%). Значну частину польських інвестицій становлять також торгівля та послуги (9,5%).

Ці дані логічно свідчать про те, що польські інвестори зацікавлені у розвитку інвестицій в Україну, збільшенні обсягів торгівлі та працевлаштування на польських підприємствах, а з українського боку – мала зацікавленість в інвестиціях у Польщі та високий попит на працевлаштування там.

Варто також зазначити, що Польща та Україна постійно поглиблюють свої економічні відносини, про що свідчить той факт, що у 2016-2019 роках товарообіг зріс більш ніж на 50%. Водночас, за словами Надзвичайного і Повноважного Посла Республіки Польща в Україні Бартоша Біхоцького, польські експортери все частіше стикаються з невиправданими обмеженнями, а польські компанії стають жертвами все більшої кількості антидемпінгових заходів і тому -називається захисні заходи. [4]

Нещодавно Україна також намагалася запровадити квоти (тобто кількісні обмеження) на добрива, хоча вітчизняні компанії не в змозі задовольнити внутрішній попит. Від цього постраждають українські аграрії, яким доведеться купувати дорожчі добрива, і пересічні споживачі, яким доведеться переплачувати за продукти на полицях і в продуктових магазинах.

Ще одним яскравим прикладом протекціонізму з боку України є нещодавно запроваджене 18% мито на пластик, який використовується в будівництві. Це було зроблено ще до закінчення офіційної процедури. Як і у випадку з добривами, через підвищення тарифів українські споживачі отримують дорожчий товар, а іноземні інвестори спрямують свій інтерес на інші ринки.

Звичайно, уряд України намагається захистити власного виробника, але без інвестицій в економіку такі підприємства все одно залишаються застарілими та збитковими, а потенційні працівники виїжджають працювати за кордон.

Транскордонне співробітництво ґрунтується головним чином на Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або органами влади, підписаній у Мадриді 21 травня 1980 року, яку часто називають «Мадридською конвенцією». Стаття 2 Конвенції визначає транскордонне співробітництво як «будь-яку узгоджену дію, спрямовану на зміцнення та сприяння добросусідським відносинам між територіальними громадами для органів влади в межах юрисдикції двох чи більше Договірних Сторін та укладення будь-якої угоди та домовленості, необхідні для цієї мети». 14. Метою транскордонного співробітництва є подолання обмежень, зумовлених державними кордонами, та розвиток співпраці між органами державної влади сусідніх країн та неурядовими організаціями для спільної реалізації соціально-економічних проектів.

Іншим важливим документом, що лежить в основі транскордонного співробітництва, є Європейська хартія місцевого самоврядування, яка була підписана в Страсбурзі 15 жовтня 1985 року і набула чинності 1 вересня 1988 року. Основна ідея Хартії полягає в децентралізації влади за допомогою принцип субсидіарності, тобто вирішення окремих питань на рівні влади, який є найближчим до повсякденних потреб населення. Вищі адміністративні органи повинні братися за окремі питання лише в тому випадку, якщо їх вирішення місцевою адміністрацією буде або неефективним, або неможливим. Документ визначає політичні та економічні права місцевої адміністрації, стверджує її незалежність і захищає громадян від зловживань центральною владою¹⁵.

Законодавчі положення, визначені в цих документах, лягли в основу пізніших договорів, статутів та угод про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами чи місцевими адміністраціями.

Транскордонне співробітництво також фінансово підтримується ЄС. Зокрема, у 2014-2020 роках Європейська політика сусідства фінансується в рамках Європейського інструменту сусідства (ENI); він є наступником

Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП), який існував з 2007 р. Загальний бюджет Європейського інструменту сусідства за 7 років становить 15,4 млрд євро (вимірюється в євро 2014 р.)¹⁶.

Пріоритети політики сусідства ЄС були чітко визначені у 2011 році; ці пріоритети підтримуються з бюджету Європейського інструменту сусідства. До них належать: права людини, правова держава, демократизація суспільства, становлення громадянського суспільства, сталий розвиток, поступова інтеграція з внутрішнім ринком ЄС, особиста мобільність, регіональне співробітництво, і особливо транскордонне співробітництво¹⁷.

Транскордонне співробітництво також фінансово підтримується ЄС. Зокрема, у 2020 році політика сусідства фінансується в рамках ЄС-го інструменту сусідства (він є наступником європейського інструменту сусідства та партнерства)

Ця частина реальної політики показує, що в цій сфері все ж є значні прогавини які, можливо, вирішити введенням відповідних законів та створенням наглядових рад та комісій.

Через різний перебіг процесу політичної трансформації та різні геополітичні умови Польща та Україна знаходяться на різних етапах економічного та політичного розвитку. Польське суспільство в епоху політичних перетворень було монолітом, чого не скажеш про громадян України. Поляки мали спільну історію та культуру, які є основою будь-якого громадянського суспільства. Після здобуття Україною незалежності було важко знайти спільні орієнтири, які б прискорили соціальні та економічні реформи. Стосовно останніх подій, пов'язаних з українською кризою, можна помітити, що громадяни України почали в один голос говорити про майбутнє своєї країни.

В епоху зростання глобалізації кордони між країнами поступово стираються. У 2017 році Польща була серед найбільших експортерів на український ринок. Безпосереднім приводом для цього стало набуття чинності поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) на початку 2016

року. Посилення політичної та економічної стабільності України також сприяє зміцненню взаємних торгових зв'язків. Проте не можна не помітити, що політичні кризи, пов'язані з анексією Криму чи подіями на Донбасі, мають великий вплив на торговельні відносини між Польщею та Україною. Проте, як показує історія, Україні вдається стабілізувати політичну та економічну ситуацію після тимчасового зриву. Це можна простежити, аналізуючи торговельний баланс за окремі періоди. Після обвалу українського імпорту та експорту в 2014 році (початок військових дій на Донбасі) сальдо торгового балансу зросло вже в 2016 році, а в 2017 році повернулося до докризового стану. На жаль, на стабільність і лінійний розвиток української економіки впливає зовнішня політика Росії.

Торгівля між Польщею та Україною обумовлена політично, економічно та юридично. Зовнішній вигляд і структура біржі багато в чому залежить від макроекономічної ситуації в обох країнах. Також на взаємну співпрацю впливає тиск на Україну з боку Російської Федерації. Головним гальмом взаємної співпраці є нестабільна економічна та політична ситуація в Україні, а також культурні відмінності обох країн.

Через членство Польщі в Європейському Союзі торгівля між двома країнами значною мірою регулюється угодами України з ЄС. Правовою основою, яка формує взаємні економічні відносини між Польщею та Україною, є Угода про партнерство та співпрацю, підписана в 1994 році. У 2004 році був підписаний протокол, який включив до угоди й Польщу. У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію між Європейським Союзом та його державами-членами, з одного боку, та Україною, з іншого боку, непорушним положенням якої є Угода про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі.

Переломним моментом у взаємовідносинах між Польщею та Україною стало створення Польщею та Швецією концепції так званого Східного партнерства. Його ідея полягала в поглибленні економічних відносин Європейського Союзу з постсоціалістичними країнами без можливості

членства цих країн у Європейському Союзі. Україна приєдналася до партнерства у Празі у 2009 році. Проте реальні зміни, які дали змогу лібералізувати торгівлю, відбулися значно пізніше. З роками економічні відносини між Польщею та Україною поглиблюються. Після періоду економічного спаду, який відбувся на рубежі 2010-2011 років, частка торгівлі між Польщею та Україною зросла. Тут варто зазначити, що взаємні економічні відносини між країнами є асиметричними. Експорт країн ЄС в Україну майже в десятки разів перевищує імпорт [47].

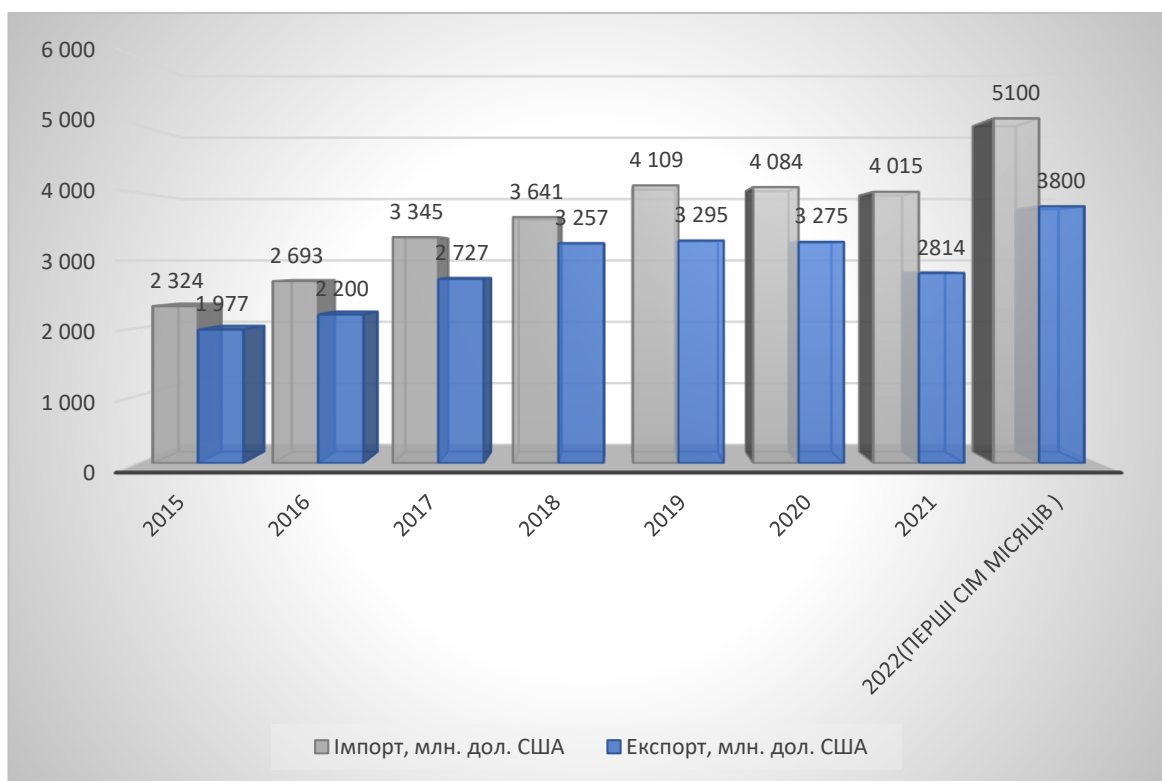

Рисунок 3.1 – Експортно-імпортні операції України з Республікою Польща у 2015-2020 рр.

Джерело: складено автором на основі [49]

На основі даних (рис. 3.1), представлених у вигляді діаграми, можна побачити, що у період з 2015 по 2019 роках відбулося зростання як українського експорту, так і імпорту. У 2020 році відбулося зниження

експорту та імпорту. У 2021 році обсяг імпорту зменшився до 4 015 млн. дол. США, а експорту – до 2 814 млн. дол. США

За перші сім місяців 2022 року імпорт України збільшився на 27%, порівняно з попереднім роком і становив майже 5,1 млрд. доларів США. Український експорт на польський ринок зростав ще швидше: з січня до кінця липня його вартість збільшилася на 35% у річному вирахованні, досягнувши 3,8 млрд. доларів США.

Більш ніж у половині основних товарних груп (двозначні підрозділи класифікації товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності) у другому кварталі спостерігалось зниження продажу порівняно з попереднім роком. Це стосувалося груп, що мали найбільше, крім транспортних засобів, значення в експорті в Україну до війни, тобто механічних та електричних машин та обладнання, а також виробів із пластмас. За основними категоріями відбулося глибоке падіння експорту товарів народного вжитку.

ВВП України показує масштаб впливу війни на економіку. У серпні Міністр економіки Юлія Свириденко заявила, що до кінця 2022 року реальний ВВП України може впасти на 35-40%. За даними Державної служби статистики, реальний ВВП України у другому кварталі 2022 року знизився на 19,1% (порівняно з першим кварталом).

Інфляція також висока – у вересні 2022 року вона становила 24,6%, за оцінками Національного банку України, до кінця цього року прискориться приблизно до 30 відсотків. За даними Державної служби статистики, ціни на продукти харчування в Україні зросли в середньому на 31 відсоток у річному обчисленні, причому найбільше зростання цін зафіксовано на фрукти та овочі.

Інфляція у сусідній Польщі досягла 17,2% за рік до вересня 2022 року, при цьому інфляція на продукти харчування становила 19,3%, а на енергоносії – на 44% за той самий період. За оцінками Управління Організації Об'єднаних Націй з координації гуманітарних питань (УКГВ), близько 9,3 мільйона людей потребуватимуть продовольства та засобів для існування з березня по грудень 2022 року.

Польська економіка може зрости на 1,6% наступного року, порівняно з 4,0%, очікуваними у 2022 році, та 3,6%, прогнозованими у попередньому випуску звіту, опублікованому навесні.

Наразі прогнозується, що економіка України скоротиться на 35% цього року, хоча економічна діяльність страждає через руйнування виробничих потужностей, пошкодження сільськогосподарських земель та скорочення пропозиції робочої сили, оскільки, за оцінками, понад 14 мільйонів людей було переміщено. За останніми оцінками Світового банку, потреби у відновленні та реконструкції у соціальному, виробничому та інфраструктурному секторах становлять не менше 349 мільярдів доларів, що більш ніж у 1,5 раза перевищує розмір довоєнної економіки України у 2021 році.

Враховуючи масштаб агресії та її наслідки, враховуючи польсько-українські економічні відносини, завдання, що стоять перед економікою, слід розділити на короткострокові, тут і зараз, і довгострокові, пов'язані з відновленням України. Ключові області включають:

- Необхідність підтримки польських підприємців, які хочуть захистити своїх співробітників і евакуювати.
- Розробка пакета підтримки польських підприємців, економічна діяльність яких постраждала в результаті військової ситуації в регіоні, і розробка програм підтримки польських підприємців, що повертаються на ринок України, а також участь у процесі відновлення економіки після закінчення конфлікту.
- Підтримка біженців щодо інтеграції та присутності на ринку праці, в тому числі запуск інструментів на системному рівні, які підтримуватимуть працевлаштування біженців, процес зміни їх кваліфікації тощо. У довгостроковій перспективі це буде мають вирішальне значення для забезпечення робочих місць і джерел доходу для біженців. Таким чином, впровадження спрощених процедур щодо працевлаштування українських працівників стане одним із найважливіших питань. Деякі з цих постулатів

підприємців уже втілені в спеціальному акті, який підготував уряд і розглянув цього тижня у парламенті.

– Забезпечення безперервності роботи підприємств, які через ситуацію, що склалася, були змушені або суттєво скоротити свою діяльність, або повністю її припинити (в тому числі через кадрову недостатність). Це означає необхідність прискорення процедур, пов'язаних з отриманням інвестиційних дозволів, і полегшення процесу перенесення виробництва до Польщі. Підприємці, які пропонують допомогу у перенесенні виробництва, повідомляють у Палату. Тому важливо спростити саму процедуру та запровадити положення, які дозволять реєструвати українські компанії в Польщі. Підтримка експортерів у пошуку нових ринків, таких як російські обраними введеними анкціями.

– Необхідність вивчення впливу російської агресії на безперервність ланцюгів постачання деталей, комплектуючих та продукції для використання польськими компаніями.

З часу агресії Російської Федерації проти України Польсько-Українська Господарча Палата впровадила процеси функціонування в кризовій ситуації, що вимагають координації та обміну актуальною інформацією щодо необхідного обсягу підтримки для польських та українських підприємців. Наслідки війни для польської та українських економік та їх міжнародного середовища, насамперед для України та польсько-українських економічних відносин, будуть величезними.

Проблема з кордоном, оскільки прикордонних переходів між двома країнами виявляється недостатньо для ситуації, що змінилася війною. На них лягає тягар українського експорту, який до війни здебільшого відвантажувався із чорноморських портів, особливо зерна (до 90%). Щоправда, вже відкрито три порти для вивезення зерна, але їх все одно недостатньо для задоволення потреб. Внаслідок цього українські товари вирушають у світ наземним транспортом, в основному через Польщу. Все це створює величезне

навантаження на кордон, через який зараз проходять гуманітарні вантажі та військові транспорти.

Нині ситуація на кордоні достатньо важка: інфраструктура розвинена слабо, а кількість перетинів кордону вчетверо менша порівняно з польсько-німецьким кордоном.

З початку російського вторгнення 24 лютого 2022 року Польща прийняла найбільшу кількість мігрантів із України. Українсько-польський кордон перетнули понад 3,8 млн осіб з усієї України, а 1,1 млн зареєструвалися на тимчасовий захист у Польщі, переважно жінки та діти. Понад 1,9 млн українських мігрантів, особливо із західних та центральних районів країни, вже повернулися додому. Тим часом, близько 27% українців заявляють, що залишаться в Польщі, навіть якщо війна закінчиться.

Ця безпрецедентна міграційна криза керувалася спільно польськими неурядовими організаціями, суспільством та державою. НУО створили розгалужену систему допомоги (гуманітарна допомога на кордоні, розміщення, догляд за дітьми тощо). Близько половини мігрантів знайшли безплатне житло у будинках поляків чи українців, які мешкають у Польщі. За два тижні після початку ескалації російсько-української війни польський парламент ухвалив спеціальний закон, який дає українським мігрантам право на роботу, а також безкоштовний доступ до охорони здоров'я та освіти. Вони також можуть користуватися соціальною допомогою на тих самих умовах, що й громадяни Польщі. Зокрема вони отримують вигоду від «500+» — ключової соціальної програми правлячої партії «Право і справедливість», яка передбачає щомісячну допомогу у розмірі близько 100 доларів США на кожну дитину до 18 років.

З початку 2000-х років Польща зіткнулася з зростаючим міграційним тиском з України через зростаючий економічний розрив між Польщею та сусідньою західною Україною. Імміграція з України значно збільшилася від початку російської агресії у 2014 році. До 24 лютого 2022 року у Польщі проживало близько 1,35 мільйона українців. Більшість із них працювали у

домашньому господарстві, будівництві та ремонті, а також у сільському господарстві. Робота, яку виконують українці в Польщі, як правило, не потребує високої кваліфікації і часто не відповідає освіті та навичкам, отриманим мігрантами на батьківщині.

На політичному рівні посол Дешиця заявив, що з початком повномасштабного вторгнення Україна «втратила брата, яким була Москва, але знайшла сестру, якою є Польща». Прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький разом зі своїми чеськими та словенськими колегами першими з європейських лідерів відвідали Київ під час активних сутичок у середині березня 2022 року.

З кінця 1990-х років Польща прагне сприяти зміцненню зв'язків України з ЄС і НАТО, зокрема, щоб запобігти її потенційному поверненню в російську зону впливу, пам'ятаючи про зауваження Збігнева Бжезінського, що «без України Росія перестане бути імперією, але з підкоренням, а потім підпорядкуванням України Росія автоматично стає імперією». Зі свого боку Україна, навіть коли була менш зацікавлена у двосторонній співпраці, вважала Польщу містком, а згодом і адвокатом у євроатлантичних структурах. Однак обидві країни часто конфліктували, часто через конфлікти пам'яті, які розділяли поляків і українців. Росія вміло маніпулює цим питанням, застосовуючи давній принцип *divide et impera*.

Ворожість Кремля підтверджує важливість польсько-українського «стратегічного партнерства» та взаємодоповнюваність їхніх інтересів у сфері безпеки. Зближення двох країн змусило деяких коментаторів висловити думку про можливість польсько-української «федерації». Це частково стосується історичного міжвоєнного польського проекту «Міжмор'я», який мав на меті об'єднати країни Центральної та Східної Європи, що межують з Росією/СРСР; він набув великої популярності в Україні з 2014 року. Дехто навіть бачить Сполучене Королівство потенційним головним партнером у таких починаннях, особливо після оголошення польсько-українсько-британського

договору безпеки в середині лютого, всього за кілька днів до ескалації, вторгнення Росії.

Ці проекти підтверджують важливість двосторонньої співпраці. Однак їх ні в якому разі не слід вважати достатніми. Те, чого Україна потребує і має прагнути, — це членство в Європейському Союзі — і, можливо, у більш віддаленому майбутньому, в Альянсі Північноатлантичного договору. Польща отримує силу та безпеку завдяки своєму членству в ЄС та НАТО, і хоча Україна, безсумнівно, виграє так само, саме шлях до членства та процес вступу, що змушує країну відповідати їхнім принципам, дасть Україні більшість трансформаційних переваг.

Тим часом українські біженці від війни та Польща, яка їх прийняла, стикаються з конкретними проблемами, пов'язаними з мовним бар'єром (польська та українська є слов'янськими мовами, але багато людей зі сходу та півдня України майже нічого не розуміють польською після прибуття). Вакансій стало мало, плата за оренду квартири зросла через наплив мігрантів, а після місяців конфлікту орендодавці не так охоче пропонують українцям безкоштовне житло — особливо тому, що з червня воно вже не субсидується. Це може призвести до того, що частина українців залишиться без даху над головою, що буде особливо важко в сувору зимову пору року. Допомога НУО також зменшується через виснаження волонтерів. Крім того, польська система освіти може бути надто жорсткою, щоб сприяти інтеграції українських дітей, як з фінансових, так і з ідеологічних причин.

Досі в польському політичному класі та суспільстві існував широкий консенсус щодо необхідності допомоги українцям, але це може змінитися. По-перше, з часом «втома від України» може негативно вплинути на становище українців-біженців у Польщі. По-друге, популістська політика правлячого уряду в Польщі разом із підвищенням цін на паливо вже спричинила інфляцію, і українці легко можуть стати першими жертвами падіння настроїв польської громадськості. По-третє, той самий польський уряд явно виступає за однорідну державу та етнічну концепцію нації; вона також схильна сприймати

міжнародне середовище крізь призму історії. У цьому контексті присутність зростаючої української громади, а також конфлікт історичної пам'яті можуть стати проблемними, дуже політизованими питаннями.

Протягом наступних двох років загальна кількість українських переміщених осіб у Польщі може коливатися від 1,7 мільйона (якщо війна швидко закінчиться і мирна угода буде відносно сприятливою для України) до 3,4 мільйона (у разі тривалої війни, яка пошириться за межі південно-східного регіону України). Постійний потік українських біженців до Польщі (і за її межі) сприятиме зростанню населення там, але сприятиме демографічному спаду в Україні.

Незалежно від того, скільки українців приїде до Польщі, вона на шляху до того, щоб стати багатонаціональною (або біетнічною) державою. Ще до 24 лютого українці вже становили найбільшу етнічну меншину в Польщі (зокрема на своїх історичних територіях у Західній Галичині), але досвід спільного життя «під одним дахом» відтоді значно зблизив і українців, і поляків. Наприклад, до 2022 року той факт, що деякі люди у світі святкують «за старим стилем» Різдво та Великдень, здавався незнайомим для польського населення, яке ґрунтувалося на латинському обряді; однак цього року Польща святкувала і «польський», і «український» Великдень. Через чотири місяці після ескалації російської агресії незліченна кількість українських прапорів досі висить у Варшаві та інших містах Польщі на знак підтримки — справжнє сучасне диво у переплетеній історії обох країн.

Українські біженці, які вирішать залишитися в Польщі, можуть не охоплюватися програмами соціальної допомоги після певного моменту, але вони зможуть зробити внесок у розвиток своєї нової батьківщини, зокрема брати активну участь у польській політиці. Деякі європейські країни, наприклад Швеція, вже дозволяють мігрантам з країн, які не входять до ЄС, які там проживають, брати участь у місцевих виборах. Відповідно до польського закону про місцеве самоврядування 1990 року, місцеву самоврядну громаду утворюють усі її жителі. Сюди мають входити й іноземці, які там

проживають — у даному випадку українці. Що стосується парламентських і президентських виборів, то тут ситуація складніша, оскільки згідно з Конституцією 1997 року депутатів і главу держави обирають лише громадяни Республіки Польща. Польське громадянство можна отримати шляхом цивільного визнання — іноземці повинні відповідати декільком критеріям, зокрема кілька років проживання в Польщі та знання польської мови — або через рішення президента Польщі про надання громадянства. В останньому випадку президент не обмежений жодними умовами і може надати польське громадянство будь-якому іноземцю. Якщо нинішня політична ситуація це дозволить, це може бути найлегшим способом повної інтеграції нових українських постійних жителів у польське суспільство [40].

3.2 Українсько-польське співробітництво в контексті євроінтеграційних процесів

Якщо відсутність членства в НАТО було одним із вирішальних факторів, що дозволили здійснити зовнішню агресію проти України, то відсутність перспективи членства в Європейському Союзі значною мірою сприяла провалу політичних та економічних реформ за останні роки.

Із самого початку 90-х років Польща прагнула приєднатися до Європейських Співтовариств (з 1993 року Європейського Союзу). У 1991 році обидва партнери підписали угоду про асоціацію, яка наблизила Польщу до Співтовариств, але не надала жодних гарантій щодо її майбутнього статусу. Після набуття чинності Угоди про асоціацію в 1994 році Польща подала заявку на членство в Європейському Союзі. Незважаючи на внутрішні проблеми (бюджет, інституційна реформа), ЄС вирішив розпочати переговори про вступ із першою групою кандидатів у 1998 році. Переговори були успішно завершені у 2002 році; а через два роки Польща приєдналася до ЄС. Вступ і період членства стали потужним стимулом для польської трансформації принаймні з трьох причин. По-перше, законодавство ЄС, яке Польща мала прийняти, було готовою до використання моделлю європейської економіки вільного ринку. По-друге, перспектива членства була важливою причиною виконання зобов'язань Польщі перед Європейським Союзом. По-третє, Польща значно скористалася фінансовою допомогою ЄС, зокрема після вступу, отримавши близько 88 мільярдів євро в 2007-2013 роках і (згідно з планами) 108 мільярдів євро в 2014-2020 роках.

Україна також з початку 1990-х років заявляла про бажання приєднатися до ЄС. Однак ЄС ніколи серйозно не сприймав його вимоги. Така ситуація зумовлена як нестабільною ситуацією в Україні, так і небажанням Європейського Союзу поширювати свої майбутні кордони на пострадянський простір (за винятком країн Балтії). Незважаючи на те, що Україна є

європейською державою і відповідає критеріям, необхідним для отримання статусу кандидата, країни-члени ЄС ніколи не визнавали її перспективи членства. Така ситуація була перешкодою для реформ у цій країні як на політичному, так і на фінансовому рівні. У 2007-2013 роках Україна отримала від ЄС лише один мільярд євро економічної допомоги. Якщо частина українських політичних еліт скептично ставиться до євроінтеграції, то більшість населення хоче інтеграції в Союз. «Євромайдан» одностайно підтвердив, що ЄС має значну м'яку силу в Україні. Після падіння Януковича обидва партнери підписали угоду про асоціацію, ЄС також збільшив економічну допомогу Україні. Проте його позиція щодо членства не змінилася.

Польща завжди виступала за тісну співпрацю між Україною та ЄС, сподіваючись, що це сприятиме модернізації України та стабілізації східного сусідства Польщі. Це була одна з країн, яка успішно переконала ЄС долучитися до вирішення політичної кризи в Україні під час «помаранчевої революції». Під час президентства Ющенка Польща зосередилася на трьох питаннях. Вона рішуче виступала за подальше розширення ЄС і, зрештою, за прийняття України. Польща також прагнула зміцнення східного виміру Європейської політики сусідства, а також збільшення фінансування для східних сусідів у рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства. Нарешті, Польща хотіла лібералізації візового режиму ЄС для громадян України. Ці зусилля дали часткові результати. Європарламент неодноразово визнавав можливість вступу України. Обидва документи були розроблені за активної участі польських євродепутатів. Проте Європейська рада чи Рада ЄС ніколи не визнавали Україну «кандидатом» чи «потенційним кандидатом» до ЄС. У 2009 році з ініціативи Польщі та Швеції ЄС ухвалив нову ініціативу, спрямовану до шести пострадянських сусідів (Україна, Білорусь, Молдова, Грузія, Вірменія, Азербайджан). Східне партнерство не було альтернативою членству, зосереджуючись лише на конкретних питаннях, таких як політична асоціація, створення зони вільної торгівлі, лібералізація візового режиму та

енергетична співпраця⁴². Ці пропозиції були успішними для Польщі, зацікавленої у зміцненні співпраці Союзу зі своїми східними сусідами, але їх значення було менш суттєвим для України, якій раніше пропонувалися такі домовленості.

Дійсно, переговори про угоду про асоціацію між Україною та ЄС, яка мала створити, зокрема, поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між двома партнерами, були розпочаті у 2007 році. Це був складний процес як з технічних, так і з політичних причин. Концепція ПВЗВТ передбачає не лише взаємне відкриття ринків, а й прийняття країною-партнером більшості *acquis communautaire* ЄС. Оскільки він не включає перспективу членства, Україна спокусилася на «вибірковий підхід», який ЄС відхилив. Угода про асоціацію стала головним питанням у польсько-українських відносинах під час президентства Януковича, Польща намагалася послідовно просуватися вперед, незважаючи на деградацію демократичних стандартів в Україні та, як наслідок, погіршення відносин ЄС – Україна. У 2011 році ЄС відклав підписання угоди про асоціацію через ув'язнення экс-прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко. У 2012 році, коли Польща та Україна приймали чемпіонат Європи з футболу, деякі країни ЄС закликали бойкотувати українську частину заходу. Проте Польща залишилася лояльною до українського партнера. Президент Броніслав Коморовський був єдиним лідером ЄС, який приїхав до Києва дивитися фінальний матч Євро в компанії Януковича та президента Білорусі Олександра Лукаченка. У 2013 році всупереч польським ласкам Україна вирішила не підписувати угоду з ЄС, що зрештою призвело до падіння Януковича.

Після «Євромайдану» та початку російсько-української війни Польща разом із країнами Північної Європи (Швецією, Балтією) успішно пролобіювала поступове, хоч і обмежене, запровадження санкцій ЄС проти Росії. Рішення з цього питання, прийняте всупереч політичній волі та економічним інтересам кількох держав-членів, безумовно, було успіхом польської дипломатії. Однак слід зазначити, що цей успіх став можливим

головним чином завдяки наполегливості Росії та підтримуваних Росією сепаратистів у Східній Україні. Після анексії Криму ЄС наклав заборону на в'їзд і заморозив активи – головним чином щодо членів проросійської адміністрації Криму, а також лідерів сепаратистів. Переломним моментом став розстріл проросійськими сепаратистами в липні 2014 року малайзійського авіалайнера, що прямував з Амстердама до Куала-Лумпура над східною Україною, що змусило Європейський Союз запровадити адресні економічні санкції проти Російської Федерації⁴³.

Незважаючи на активну політику всередині ЄС, Польща була усунена від міжнародних переговорів щодо врегулювання конфлікту в Україні. Якщо в лютому 2014 року Польща була однією з країн, які вели переговори про мирне вирішення кризи «Євромайдану», то з весни 2014 року вона була відсутня за столом переговорів. Ні вже забутий «Женевський формат» (Україна, Росія, США, ЄС), ні «нормандський» (Україна, Росія, Німеччина, Франція) і «Мінський формат» (Україна, Росія, ОБСЄ, «Донецьк» і «Луганськ» «народні республіки» включають Польщу. Така ситуація зумовлена двома фактами: по-перше, міжнародна позиція Польщі залишається слабкою порівняно з акторами, які зараз беруть участь у вирішенні конфлікту. По-друге, «стратегічне партнерство» між Польщею та Україною є недоліком для першої, оскільки Російська Федерація воліє мати справу з посередниками, які мають більш виважений підхід до обох сторін конфлікту. Україна, схоже, усвідомлює цей факт, оскільки не може розраховувати на допомогу Заходу, їй потрібно мати справу з Росією, на російських умовах, тому без Польщі [41, 153-154 с.].

Інтеграція України в ЄС має багато потужних прихильників від президента Єврокомісії до близько 90% українців (Рейтинг-група Україна, 2022). Звичайно, цей процес займе деякий час (сподіваємось, роки, а не десятиліття) і вимагатиме трансформації як України, так і ЄС. Однак сьогодні весь світ змінюється, і повернення до реальності не відбудеться раніше 24 лютого 2022 року.

ЄС запросив Україну до діалогу 2 грудня 1991 року, наступного дня після того, як український народ на референдумі висловив бажання жити в незалежній державі. Цю подію можна назвати початком відносин Україна-ЄС. Вони ніколи не були простими (додаток Б). Були і «весни», і «зими», але у вирішальні моменти український народ відстоював свою демократію і своє право бути в ЄС. Досі українцям краще вдавалося об'єднатися проти ворога, ніж навколо впровадження реформ. Проте після кількох століть російського гноблення українська політична культура поступово розвивається. З іншого боку, дивлячись на історію безперервних спроб стерти українську мову, культуру, пам'ять і мільйони українських людей, дивом є те, що Україна ще жива і бореться. Це означає, що українська ідея дуже стійка. Водночас ця ідея дуже проста – мати «нормальну» національну державу, подібну до Польщі, і врешті-решт повернутися до європейської сім'ї, частиною якої Україна була протягом більшої частини своєї історії [42, 218-224 с.]

Можна множити приклади взаємовигідної українсько-польської співпраці чи представлення Польщею інтересів України на Заході. Можна також дискутувати про співпрацю України з наддержавами, з сусідніми країнами, про діяльність у міжнародних організаціях тощо. Проте кожен аспект зовнішньої політики значною мірою залежить від внутрішнього чинника. Щоб Україна була широко визнана на міжнародній арені, щоб її сприймали як передбачуваного партнера, необхідна консолідація українського суспільства навколо національних інтересів, захист яких має бути обов'язком усього політичного класу, незалежно від партійних кольорів. Якщо говорити лише про питання вступу України до Північноатлантичного альянсу, яке обговорюється роками, то слід погодитися з думкою Олафа Осіки, що "протягом кількох років Україна не може зробити членство в НАТО реальним, а не лише задекларований пріоритет". У свою чергу, після президентських виборів 2010 року Віктор Янукович, як новий глава держави, відмовився від декларації про вступ України до Північноатлантичного альянсу.

Події президентства В. Януковича не вселяли оптимізму. Перспектива остаточного вступу України до європейських структур, незважаючи на потужну підтримку з боку Польщі, а також інших країн Центральної та Східної Європи, не наближалася через нерішучу зовнішню та неефективну внутрішню політику. Але, як писав Пьотр Мошинський, французький журналіст польського походження: "Українці мали набагато важчий старт, ніж поляки. Крім того, у них все ще в голові Росія. Проте, якщо український політичний клас швидко виходить із важкого періоду підліткового віку, це має бути добре".

Якщо сьогодні ми говоримо про участь України, Німеччини та Польщі в процесі побудови Східного партнерства, остаточно прийнятого на саміті ЄС у Празі у травні 2009 року за участю президентів шести країн колишнього СРСР: Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна, то вказують, що Східне партнерство є своєрідним продовженням Європейської політики сусідства, започаткованої в 2004 році.

Аналіз політики країн-членів ЄС відповідно до Східного партнерства дозволяє зробити висновок, що вони бачать необхідність більшого залучення ЄС до питань Східної Європи та Південного Кавказу. Вони підтримують ідею створення «зони вільної торгівлі та угод про асоціацію» між членами ЄС і вищезазначеними країнами-партнерами.

Ініціатива Східного партнерства викликала численні дискусії на рівні ЄС-Росія, насамперед у контексті Східної Європи та Південного Кавказу, які Росія вважає зоною своїх національних інтересів. Деякі країни-члени ЄС вважають, що політика Східного партнерства не повинна призводити до протистояння між ЄС і Росією, а інші вважають, що Східне партнерство не слід розглядати через призму російських інтересів. Тим не менш, усі країни ЄС висловили підтримку рівномірного розвитку «східного виміру» Європейської політики сусідства[44, 94 с.].

За словами політолога Ришарда Земби, у його баченні поліцентричного міжнародного порядку: «Росія хоче бути невід'ємним елементом глобальної

рівноваги; позиціонує себе найближче до Заходу, пропагуючи ідеї «обмеженої біполярності» зі Сполученими Штатами та трикутником Росія-США-ЄС. Не оцінюючи узгодженості цих ідей із загальною концепцією багатополарності, слід зазначити і оцінити, що Росія стоїть на боці європейської цивілізації та західного світу. Це означає, що Росія вважає, що таким чином вдасться зберегти вплив європейської цивілізації на міжнародний порядок, що розвивається» [44, 98 с.]. Політична боротьба між Заходом і Росією навколо України триває роками, і це тим більше важливо, що Україна через своє розташування між Європою та Азією, людський і економічний капітал є потенційно важливим елементом європейської та глобальної спільноти.

Можливо, теза про мислення категоріями «буферної країни» є перебільшеною, але поведінка самого політичного лідера України на початку 2014 року дала підстави для формулювання такого твердження. На жаль, українським політикам у минулому бракувало державницького мислення, щоб Україна могла сповна використати переваги свого стратегічного розташування між Сходом і Заходом. Україна з власної вини на певний період втратила шанс на якісні зміни, який з'явився після «помаранчевої революції». Можливістю для України стало використання широких можливостей внутрішнього розвитку та здобуття належного місця на міжнародній арені, у тому числі у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції. Хоча президент-утікач В. Янукович виступав за інтеграцію України в ЄС, він був проти її членства в НАТО, віддаючи перевагу лише співпраці з Альянсом. Зі свого боку, ЄС і НАТО через нерішучу інтеграційну політику України перестали розглядати Київ як передбачуваного партнера.

Як би в такій ситуації поведилася Польща щодо України? Звісно, вона не відмовлялася від підтримки України на міжнародній арені, але спочатку їй довелося рахуватися з власними національними інтересами та лояльним ставленням до ЄС. Відтак спостерігалось певне похолодання у відносинах з Україною, хоча Польща не відмовлялася від дій на користь свого східного сусіда, а також від подальшого поглиблення взаємин [43, 170-173 с.].

Безумовно, членство в Європейському Союзі буде для України великим успіхом. Однак зовнішній стан Росії — і те, як воно буде виглядати в найближчі десятиліття — буде означати, що Україна буде прикордонною державою для ЄС.

Це може призвести до цивілізаційного зсуву всього ЄС, члени якого спробують довести ефективність і безальтернативність авторитаризму успіхом блоку. Для України краще бути кордоном демократії, а не авторитарного блоку. Але кордон є кордон — почесна, але важка доля.

З іншого боку, інтеграція України до європейської спільноти «виштовхне» Польщу з прикордонної зони ЄС до його центру. Польща матиме шанс стати однією з найвпливовіших держав ЄС. Можна навіть сказати, регіональний лідер, наприклад Франція на півдні Європи та Німеччина на заході. Особливо це станеться у випадку успішного продовження польсько-української інтеграції.

Крім того, Польща має шанс розширити межі свого впливу. Вишеградська група донедавна була найяскравішим прикладом такої співпраці. Але це можна розширити за допомогою одночасної європейської інтеграції України та Молдови, зближення Варшави та Бухареста [45].

3.3 Перспективи розвитку двостороннього економічного співробітництва України з Польщею та необхідність модернізації ЄС

На початку 2022 року через розвиток ситуації на українсько-російському кордоні кількість польсько-українських контактів на високому рівні була дуже великою (наприклад, президент Зеленський відвідав Польщу 21 січня 2022 року, президент Дуда відвідав Київ 23 лютого 2022 року, прем'єр-міністр Моравецький відвідав Київ 1 лютого 2022 року, а після початку війни – 15 березня 2022 року).

Щодо контактів з економічних питань, то 9 вересня 2021 року під час 30-го економічного форуму в Карпачі відбулася зустріч Прем'єр-міністра Матеуша Моравецького та Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала. Прем'єр-міністри обговорили двосторонню співпрацю, в тому числі економічну, міжнародну ситуацію та виклики, які стоять перед Європою та світом, а також історичну політику.

22-24 серпня 2021 року Україну відвідав Президент Республіки Польща Анджей Дуда. Президент взяв участь у саміті Кримської платформи та святкуванні 30-ї річниці незалежності України. Кримська платформа – проект, ініційований Україною, присвячений питанням окупованого з 2014 року Кримського півострова. Перше засідання платформи відбулося 23 серпня в Києві. Під час візиту також відбулася двостороння зустріч президентів обох країн.

Відповідно до міжурядової угоди про економічне співробітництво була створена Польсько-українська міжурядова комісія економічного співробітництва. У складі Комісії створено такі робочі групи: торгівля та інвестиції, паливно-енергетичний комплекс, туризм, сільське господарство, транспорт, геопросторова інформація, використання космічного простору. Останнє засідання Комісії відбулося 29 квітня 2021 року в Києві. Засідання відбулося під головуванням віце-прем'єр-міністра Ярослава Говіна та віце-

прем'єр-міністра Олексія Резнікова. Було обговорено наявні проблеми та підведено підсумки поточного співробітництва, переважно у сфері торгівлі, сільського господарства, енергетики, транспорту та митно-прикордонного співробітництва.

Під час візиту до Києва 29 квітня 2021 року віце-прем'єр-міністр Ярослав Говін також зустрівся з прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем. Зустріч щодо співпраці в енергетичній сфері, обмін досвідом в із боротьбою з пандемією Covid-19, функціонуванням польської освіти в Україні, а також актуальними проблемами на українсько-російському кордоні. Віце-прем'єр-міністр Ярослав Говін також зустрівся з Ігорем Петрашком, міністром розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, з яким обговорив актуальні проблеми економічної співпраці, зокрема проблеми польських підприємців в Україні, а також польських підприємців, які працюють в Україні, які надали інформацію про свої проблеми та представили очікування щодо підтримки з боку уряду Республіки Польща.

3 лютого 2021 року в Міністерстві розвитку, праці та технологій відбулася зустріч віце-прем'єр-міністра Ярослава Говіна та віце-прем'єр-міністра України Олексія Резнікова, під час якої обговорювалися проблеми підприємців обох країн. обговорено ринки збуту, перспективи розвитку економічного співробітництва, в тому числі інфраструктурні питання. Співрозмовники погодилися щодо необхідності організації чергового засідання Польсько-української міжурядової комісії з питань економічного співробітництва.

11-13 жовтня 2020 року в Україні з офіційним візитом перебував Президент Республіки Польща пан Анджей Дуда. Під час візиту відбулися зустрічі з Президентом України Володимиром Зеленським, а також Прем'єр-міністром Денисом Шмигалем та Головою Верховної Ради України Дмитром Разумковим. З нагоди візиту 13 жовтня 2020 року в Одесі відбувся польсько-український форум з питань логістики та транспорту, у відкритті якого взяли участь Президенти обох країн.

8 вересня 2020 року під час Економічного форуму в Карпачі, де пані Ядвіга Емілевич, віце-прем'єр-міністр, зустрілася з паном Ігорем Петрашком, міністром розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. 19 лютого 2020 року в штаб-квартирі Мінрозвитку відбулася зустріч Кшиштофа Мазура, заступника Державного секретаря в Міністерстві економіки та пана Тараса Качки, заступника Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Уповноважений Уряду України з питань торгівлі. 21 травня 2020 р. у форматі відеоконференції відбулася нарада на робочому рівні (директори департаментів міжнародного співробітництва міністерств, що відповідають за економіку), під час якої обговорено стан взаємної торгівлі, а також основні проблеми в економічних відносинах. обговорювалися.

9 вересня 2015 року міністри фінансів Польщі та України підписали угоду про надання Україні урядової позики на 100 млн євро для реалізації інвестиційних проектів. Кредит буде спрямовано на модернізацію інфраструктури пунктів пропуску. У рамках угоди підписано контракти на модернізацію під'їзних шляхів до українсько-польського кордону та модернізацію українсько-польських пунктів пропуску на загальну суму близько 83,4 млн євро. Наразі ці контракти знаходяться на стадії виконання.

Підтримку підприємців надає також Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych S.A. (KUKE S.A.) (страхування та гарантії за системою експортного страхування, гарантованого Державним казначейством), а також запропоновані Bank Gospodarstwa Krajowego в рамках урядової програми «Фінансова підтримка експорту».

У Києві діє Офіс зовнішньої торгівлі Польського агентства інвестицій і торгівлі, який відзначає зростання інтересу польських малих і середніх підприємств до українського ринку. Офіс проводить рекламну діяльність на ділових та економічних заходах, є співорганізатором конференцій та семінарів, організовує ділові зустрічі, надає консультації польським підприємцям.

Також проводяться численні конференції та бізнес-форуми, які організовують бізнес-асоціації, наприклад, Польсько-українська господарська палата чи Асоціація українського бізнесу в Польщі. 20 травня 2021 року під егідою MRPiT відбулися 13-ті Польсько-Українські Бізнес Дні, організовані Асоціацією українського бізнесу в Польщі, на яких взяв участь Роберт Томанек, заступник державного секретаря MRPiT. 26 серпня 2021 року Польсько-українська господарська палата організувала форум: «Польща-Україна: від суверенітету до конкурентоспроможності. 30 років співпраці», в якому взяв участь пан Анджей Гут-Мостовий, державний секретар Міністерства розвитку і технології [46].

Про необхідність реформ для зміцнення європейської єдності говорять уже давно. Ця дискусія включає кілька питань. По-перше, механізм прийняття рішень, відмінний від одноголосності. Як показала ситуація з шостим пакетом санкцій, Росія може знайти «слабку ланку» в ЄС і фактично заблокувати його рішення або внести розбрат. По-друге, спільна або набагато більш узгоджена фіскальна політика. Остання боргова криза в Греції вимагала багато грошей і зусиль заради порятунку єврозони. По-третє, спільна зовнішня політика, частиною якої є подальше розширення ЄС, наприклад, є пропозиція щодо поетапного вступу до ЄС, щоб не знеохочувати балканські держави. У разі прийняття цю процедуру також можна буде застосовувати до України, Грузії та Молдови.

Водночас, прийняття державами-кандидатами регламентів ЄС може пожвавити дискусію щодо перегляду європейських регламентів. Деретуляція зробила б ЄС більш конкурентоспроможним порівняно зі США чи Китаєм.

Коротше кажучи, чим більший ЄС тим більше він вимагає більш ефективних механізмів прийняття рішень. Водночас Європейський Союз, який говорить єдиним голосом, може стати набагато сильнішим міжнародним гравцем. Оскільки ЄС базується на таких цінностях, як повага до прав людини, свобода та демократія, це допоможе зробити світ більш демократичним і безпечнішим (демократії мають меншу ймовірність розв'язувати війни). Це

має прями наслідки для регіональної та глобальної безпеки. ЄС базувався на дуже простій ідеї запобігання новій війні в Європі, зробивши європейські країни настільки економічно переплетеними, наскільки це можливо. З Росією це не спрацювало, тому що вона недемократична. Отже, настав час переосмислити основну ідею ЄС і водночас відповісти на інші важливі питання.

Закриття очей на порушення прав людини та міжнародних законів не заспокоїть Росію (і не заспокоїть Китай чи інші автократії). Європейська рада (2022 р.) у своїй нещодавній заяві, схоже, це усвідомлює. Принаймні вона вимагає від Росії вивести свої війська з усієї території України та визнає необхідність зниження стратегічної залежності ЄС від Росії.

Однак цього замало. Європейський Союз повинен визнати, що цінності Росії протилежні його базовим цінностям. У Росії немає поваги до прав людини, немає свободи, ні демократії, ні верховенства права. Більше того, Росія, як і СРСР до 1991 року, намагається підірвати ці цінності за будь-якої можливості. Насправді, у сьогоденній Росії немає нічого нового. Це те саме, що Німеччина 1930-х років або СРСР протягом усієї його історії. Його зовнішня та внутрішня політика – це терор, який підтримується значною частиною населення. Отже, його слід визнати терористичною державою та ставитись до неї відповідно.

Щоб стати «нормальною» нацією, російський імперський проект має бути переможений так само, як і нацистська Німеччина та імперська Японія. І це не лише український почин. Результат цієї війни матиме довгострокові наслідки як для ЄС, так і для всього світу. Хоча економічні наслідки війни для ЄС здаються досить скромними (вони менші, ніж наслідки пандемії COVID-19 з погляду зниження ВВП), її політичні наслідки та наслідки для безпеки будуть величезними. Загроза Росії східноєвропейським державам, а також країнам Центральної Азії, таким як Казахстан, є цілком реальною. Інші країни, насамперед Китай, зараз відкривають собі здатність колективного Заходу захищати свої цінності. Таким чином, будь-який сценарій, який передбачає

подальше «умиротворення» Росії, становитиме загрозу не лише мільйонам українців. Цей сценарій призведе до численних збройних конфліктів у всьому світі (багато з них буде спровоковано Росією).

Реформа ООН також обговорювалася досить давно. Багато країн обурені правом вето і тим, що в одних країн більше прав, ніж в інших. Багато спостерігачів обурені поведінкою та безкарністю Росії як постійного члена Ради безпеки.

Констатуючи очевидне, правила марні, якщо вони не дотримуються. Таким чином, має бути механізм, який негайно карає державу-агресора, якщо вона нападає на іншу країну. Якби такий механізм діяв у 2014 році, то до Росії автоматично застосовувалися б заморожування активів та нафтове ембарго, а також заборона на імпорт, як тільки вона анексувала Крим. Коли такий механізм буде створено, це збільшить вартість війни для авторитарних держав (оскільки вони з більшою ймовірністю нападуть на інші країни та обмежить їхню здатність вести війну).

Світ стає складнішим місцем. Місце, де роль природних ресурсів слабшає, а роль людського капіталу зростає. Оскільки людський капітал може бути використаний повною мірою лише в умовах особистих свобод та захищених прав людини, то, за логікою речей, у битві за майбутнє виграють держави, які забезпечують це середовище. Однак, як показує війна Росії з Україною, інколи нації не лише вважають за краще залишатися в минулому, а й намагаються перешкодити модернізації інших [45].

Висновки до розділу 3

Отже, в сучасних українсько-польських відносинах можна виділити основні спільні інтереси обох країн, які впливатимуть на подальший розвиток відносин:

- питання безпеки, тобто спільна відповідь на агресію та провокації з боку таких країн, як Росія, допомога у зближенні України та НАТО, підтримка модернізації української армії. Це має посилити безпеку в усій Східній Європі та визначити фактор безпеки одним із обов'язкових елементів українсько-польських відносин.

- створення сприятливих умов для розвитку виробництва по обидва боки кордону, залучення інвестицій в українську економіку та збільшення товарообігу між країнами, внаслідок чого мінімізуються негативні чинники економічної та нелегальної міграції, а також економічний чинник розвитку українсько-польських відносини будуть відігравати важливу роль.

- розвиток транскордонного співробітництва, що може сприяти підвищенню рівня життя населення на місцевому рівні та транскордонній інтеграції. Завдяки цьому польсько-українські відносини на міжрегіональному рівні створять нові можливості для співпраці по обидва боки кордону.

Польща та Україна глибоко зацікавлені у взаємній співпраці. Така ситуація зумовлена п'ятьма факторами: безпосереднім сусідством; спільною, хоч і непростю історією; привабливістю польського ринку праці; членством Польщі в західних інституціях та організаціях (зокрема в ЄС); і не в останню чергу – російською загрозою, яка формує геополітичний ландшафт усього регіону.

ВИСНОВКИ

Економічна співпраця між Польщею та Україною розвивалася дуже динамічно протягом останніх кількох років. Законодавча база, розроблена в 1990-х роках, створила для цього хороші умови. Таким чином, з кожним роком зростали показники товарообігу, зростала інвестиційна залученість польських підприємців в Україні та українських підприємців у Польщі. Однак економічний потенціал обох країн набагато більший.

Та незважаючи на всі труднощі, можна припустити, що вартість торгівлі продовжить зростати в найближчі роки. Польська економіка активно розвивається. Українська ж, зважаючи на сьогоднішні обставини, трохи меншими темпами. Тим не менш, тісніші політичні та економічні контакти між Україною та ЄС вселяють надію на запровадження необхідних реформ та подальший розвиток.

Політичний діалог між Україною та Польщею на всіх рівнях на даний момент є одним з найактивніших і за певної уваги до нього з українського боку може призвести до появи нового геополітичного тандему в Європі. Політичний діалог між Україною та Польщею на всіх рівнях на даний момент є одним з найактивніших і за певної уваги до нього з українського боку може призвести до появи нового геополітичного тандему в Європі, який за своєю впливовістю згодом міг би конкурувати з франко-німецьким, що неодноразово наголошують експерти. Водночас, для такого варіанту розвитку подій Києву необхідно реалізовувати проактивну політику як щодо Варшави, так і Брюсселя.

Щодо міграційної ситуації, в перспективі найближчих місяців та років кількість мігрантів з України в Польщі буде значно вищою, ніж на початку цього року. Суттєвий приплив емігрантів до Польщі на практиці відбувався без послідовної та чітко сформульованої міграційної політики. Все це вимагає більш твердих і зважених дій з боку державних інституцій.

Довготривале перебування біженців війни в Польщі, породить численні виклики у сфері соціальних послуг, медичної системи, системи охорони здоров'я та звісно на ринку праці. Тобто, Польщу слід сприймати як нову імміграційну країну в Європі, а також у світовому контексті.

Отже, в сучасних українсько-польських відносинах можна виділити основні спільні інтереси обох країн, які впливатимуть на подальший розвиток відносин:

- питання безпеки, тобто спільна відповідь на агресію та провокації з боку таких країн, як Росія, допомога у зближенні України та НАТО, підтримка модернізації української армії. Це має посилити безпеку в усій Східній Європі та визначити фактор безпеки одним із обов'язкових елементів українсько-польських відносин.

- створення сприятливих умов для розвитку виробництва по обидва боки кордону, залучення інвестицій в українську економіку та збільшення товарообігу між країнами, внаслідок чого мінімізуються негативні чинники економічної та нелегальної міграції, а також економічний чинник розвитку українсько-польських відносини будуть відігравати важливу роль.

- розвиток транскордонного співробітництва, що може сприяти підвищенню рівня життя населення на місцевому рівні та транскордонній інтеграції. Завдяки цьому польсько-українські відносини на міжрегіональному рівні створять нові можливості для співпраці по обидва боки кордону.

Польща та Україна глибоко зацікавлені у взаємній співпраці. Така ситуація зумовлена як мінімум п'ятьма факторами:

- безпосереднім сусідством;
- спільною, хоч і непростю історією;
- привабливістю польського ринку праці;
- членством Польщі в західних інституціях та організаціях (зокрема в ЄС);

– російською загрозою, яка формує геополітичний ландшафт усього регіону.

Незважаючи на взаємодоповнюючі інтереси, обидві країни мають деякі важливі труднощі для ефективного розвитку взаємних відносин і перетворення їх на справжнє «стратегічне партнерство». Найкращим прикладом є економічна співпраця.

Та все ж розвиткові польсько-українських відносин заважають такі основні чинники:

По-перше, внутрішня ситуація в Україні: політична нестабільність, відсутність реформ, просто декларативне бажання приєднатися до ЄС на тривалий період.

По-друге, членство Польщі в Європейському Союзі: належність до Союзу дає Польщі певний вплив на зовнішню політику ЄС і посилює польську м'яку силу в Україні; однак він також накладає певні обмеження, наприклад, у випадку візової політики ЄС.

По-третє, політика Росії, яка послідовно політичними, економічними та (з 2014 року) військовими засобами намагається утримати Україну в зоні свого впливу. Російська Федерація відкрито виступає проти асоціації України з ЄС. Вона також має на меті послаблення польсько-української співпраці, усвідомлюючи антиросійський характер польської східної політики.

По-четверте, відсутність міцного та життєздатного плану ЄС щодо України (незважаючи на силу проєвропейських настроїв в Україні).

Членство в ЄС принесло б Україні економічну вигоду. У короткостроковій перспективі це менше відчуватиметься з погляду торгівлі, але важливе значення матиме регулювання міграції та заробітної плати мігрантів.

Але вплив російського вторгнення на Україну та її прохання про членство в ЄС змінили сприйняття ролі ЄС у міжнародній дипломатії. Зокрема, ЄС усвідомив необхідність зміцнення власної безпеки та вирішення

своїх внутрішніх проблем — від наслідків Brexit до розгляду передбачуваних порушень верховенства права з боку Угорщини та Польщі.

Війна в Україні запалила каталізатор змін у всій Європі, і це може вплинути на те, як держави-члени ЄС та Європейська комісія вирішують питання про вступ України у майбутньому.

У результаті дослідження особливостей окремих сфер міжнародного економічного співробітництва (експортно-імпортних операцій, трудової міграції, інвестиційної діяльності) між Україною та Польщею слід зробити висновок, що в цілому двосторонні відносини між нашою державою та Республікою Польща мали позитивну динаміку. Проте слід визнати, що у сфері двосторонніх економічних відносин Україна є стратегічним об'єктом торговельно-інвестиційної експансії для Польщі більшою мірою, ніж Польща для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уніят А. В. Економічне співробітництво України з країнами Північноамериканської зони вільної торгівлі: Інвестиції: практика та досвід. Київ, 2017. 46-52 с.
2. Теоретичні погляди на економічне співробітництво. URL: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2015_VII3_AND.pdf
3. Башнянин Г. І., Лазур П. Ю., Медведєв В. С. Загальна економічна теорія: Спеціальна економічна теорія. Київ: Ніка-Центр; Ельга, 2002. 523 с.
4. Фернандес Р., Портер Дж. Повернення до регіоналізму: аналіз міжнародних здобутків від регіональних торгових угод. *Економічний огляд Світового банку*. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu>
5. Вдовенко Ю., Воротнюк М. Стан та перспективи відносин України із сусідніми державами: Українська призма. Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2015. 37-42 с.
6. Шептицький А. Польсько-українські відносини: від успіху "помаранчевої революції" до політики «перш за все Росія»: Польський кварталник міжнародних справ, 2010. №3. 25 -55 с.
7. Януш К. Від советології до постколоніальності: Польща та Україна з постколоніальної перспективи. Стокгольм: Університет Седертерна, 2010. 120-123 с.
8. Річний звіт 2021 рік. *Фонд міжнародної солідарності Польщі*. URL: https://solidarityfund.pl/wp-content/uploads/2022/10/FSM_ANNUAL-REPORT-2021_EN-.pdf
9. Збігнев Б. Передчасне партнерство: Зовнішня політика. Київ: Ніка-Центр, 2007. № 2. 80 с.
10. Офіційний сайт Euromaidan-Warszawa. URL: <https://euromaidan-warszawa.org/>

11. Голдман М. Про польську участь у «помаранчевій революції»: «Польсько-російські відносини та українські президентські вибори 2004 року». *Східноєвропейський щоквартальник*. 2006, № 4. 409-428 с.
12. Адамчик А. Польща в Європейському Союзі: адаптація та модернізація: Уроки для України. Варшава – Львів: Варшавський університет – Факультет міжнародних відносин, Львівський національний університет імені Івана Франка. 2012. 30-34 с.
13. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>
14. Офіційний сайт Польсько-української господарчої палати. URL: <https://pol-ukr.com/aktualnosci/?v=d2cb7bbc0d23>
15. Устав Польсько-української господарчої палати. *Польсько-українська господарча палата*. URL: <https://www.pol-ukr.com/wp-content/uploads/pismo-puig-mswia.pdf>
16. Міністри Кулеба, Ландсбергіс та Рау підписали нові документи Люблінського трикутника (2021 рік). *Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України*. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/754140.html>
17. Швайко, Е. Є. Єврорегіон «Буг»: досвід, традиції, перспективи. *Центр міжнародних досліджень*. URL: <http://www.centis.bsu.by/ukr/info/BUG.doc>
18. Офіційний сайт ВАТ “Укртрансффта”. URL: <https://web.archive.org/web/20110912092105/http://www.ngbi.com.ua/td/about.html>
19. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею. *Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща*. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/229-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>

20. Стратегічне партнерство Польщі та України. 2020. *Економічний форум*. URL: <https://www.forum-ekonomiczne.pl/strategiczne-partnerstwo-polski-i-ukrainy-haslo-czy-rzeczywistosc-relacja/>
21. Балук В., Марек П. Стан і перспективи стратегічного партнерства між Польщею та Україною. Варшава: Інститут політичних та адміністративних наук Університету Марії Кюрі-Склодовської. 2021. URL: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2022/0105/104910-stan-i-perspektywy-partnerstwa-pl.pdf>
22. Відносини з Україною, 2022. *Офіційний сайт НАТО*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm
23. Марек О. Міграційний перехід у Польщі: Огляд міграції Центральної та Східної Європи. №10(2) 2021. 151–169 с.
24. Душчик, М., Матушчик К. Працевлаштування іноземців у Польщі та ситуація на ринку праці. *Огляд міграції Центральної та Східної Європи*. 2018, №7(2). 53-68 с.
25. Філіпчук Л., Сирбу О. Вимушена міграція і війна в Україні. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznya-%E2%80%9410-cheravnua-2022.pdf>.
26. Міністерство сім'ї, праці та соціальної політики. URL: <https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizu>
27. Загальна кількість осіб, які перетнули кордон Польщі з охопленої війною України станом на вересень 2022 року. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/1293228/poland-ukrainian-refugees-crossing-the-polish-border/>
28. Душчик М., Качмарчик Р. Війна та міграція: нещодавній приплив з України до Польщі та можливі сценарії на майбутнє. *CMR Spotlight*. 2022, №4(39). 25с.
29. Торгівля Польщі з Україною швидко зростає. *Rzeczpospolita*. URL: <https://www.rp.pl/handel/art37261041-szybko-rosnie-handel-polski-z-ukraina>

30. Зростання польського експорту в Україну під час війни. *Biznes interia*. URL: <https://biznes.interia.pl/gospodarka/news-wojenny-wzrost-polskiego-eksportu-do-ukrainy,nId,6313699>
31. Платіжний баланс України у 2021 році. *Національний Банк України*. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_y.pdf
32. Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна служба статистики України*. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
33. Розвиток експорту. *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства*. URL: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang>
34. Офіційний сайт Республіки Польща. URL : <https://www.gov.pl/web/diplomacy>
35. Національний банк Польщі. URL: <https://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/srodeken.htm>
36. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
37. Вплив війни в Україні на будівництво у Польщі. *Польська палата цивільних інженерів*. URL: <https://www.piib.org.pl/aktualnosci/informacje-bezace/4836-wplyw-wojny-w-ukrainie-na-budownictwo-w-polsce>
38. Ціни на паливо в Європі. *Lardi-Trans*. URL: <https://larditrans.com/uk/useful/fuel/>
39. Польські компанії готуються до реконструкції України. *Польське агентство інвестицій і торгівлі*. URL: https://www.paih.gov.pl/20220831/polish_companies_are_preparing_for_the_reconstruction_of_ukraine#
40. Українські мігранти та українсько-польські відносини. *Форум україноведів* URL: <https://ukrainian-studies.ca/2022/07/19/ukrainian-migrants-and-ukrainian-polish-relations/>

41. Іжбянська О. Вплив політичних та економічних трансформацій в Польщі та Україні на використання тарифних інструментів у взаємній торгівлі. Вроцлав: Вроцлавський економічний університет. 2019. 153-154 с.
42. Сологоуб І. Інтеграція України до ЄС: довгий шлях додому. *Intereconomics*. 2022, №57. 218-224 с.
43. Макар Ю. Сучасні українсько-польські відносини в контексті євроінтеграційні процеси. Чернівці: Чернівецький національний університет ім Юрія Федьковича. 2022. 170-173 с.
44. Макар Я. Двадцять років українсько-польських взаємин: здобутки, проблеми та перспективи на майбутнє. Жешув: Ювілейна книга, присвячена професору Еві Орлоф. 2014. 94 с., 98 с.
45. Україна повертається в центр Європи. *Visegrad insight*. URL: <https://visegradinsight.eu/ukraine-centre-europe-see/>
46. Управління торгівлі та міжнародного співробітництва. *Міністерство розвитку та технологій*. URL: [file:///C:/Users/ann22/Downloads/Ukraina_-_notatka_o_sytuacji_gospodarczej_i_stosunkach_gospodarczych_z_Polsk%C4%85_\(032022\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ann22/Downloads/Ukraina_-_notatka_o_sytuacji_gospodarczej_i_stosunkach_gospodarczych_z_Polsk%C4%85_(032022)%20(1).pdf)
47. Економіка Польщі різко сповільниться, оскільки російське вторгнення в Україну перешкоджає відновленню Європи після пандемії. *Worldbank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/10/04/polish-economy-to-slow-down-sharply-as-russian-invasion-of-ukraine-impedes-post-pandemic-recovery-in-europe>
48. Кравців В.С. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь: НАН України. Львів: «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2015. 52 с.
49. Торгівля Польщі та України. *ОЕС*. URL: [https://oec.world/en/profile/bilateral-country/pol/partner/ukr#:~:text=1995-,In%202020%2C%20Poland%20exported%20%245.68B%20to%20Ukraine.,to%208705\)%20\(%24106M\)](https://oec.world/en/profile/bilateral-country/pol/partner/ukr#:~:text=1995-,In%202020%2C%20Poland%20exported%20%245.68B%20to%20Ukraine.,to%208705)%20(%24106M))

STATUTE of
Fundacja Solidarności Międzynarodowej
[The Solidarity Fund PL]
(consolidated text)

Chapter 1 General Provisions

§1.

The Foundation styled *Fundacja Solidarności Międzynarodowej [The Solidarity Fund PL]*, hereinafter referred to as the “Foundation”, has been established on the initiative of the President of the Republic of Poland, it was entered into the Register of Associations on 12 July 2001, and it operates pursuant to the Act on Foundations of 6 April 1984 (Journal of Laws of 2016, item 40) and this Statute.

§2.

The Foundation was established for the indefinite time and it operates under the honorary auspices of the President of the Republic of Poland.

§3.

The founder of the Foundation shall be the State Treasury represented by the Minister competent for financial matters.

§4.

1. The Foundation shall have its seat in the Capital City of Warsaw.
2. The Foundation shall operate within and outside of the territory of the Republic of Poland, as regulated by the provisions in force.
3. The Foundation may establish its branches and representative offices in Poland and abroad upon obtaining the consent of the Minister competent for the Foundation

§ 5.

1. The Foundation shall use the seal with its name.
2. The Foundation, in order to facilitate its international activities, shall be entitled to use foreign translations of its name.

§6.

The Minister competent for the Foundation shall be the Minister competent for Foreign Affairs.

§7.

The Foundation shall not pursue any business activity.

Chapter 2 Objectives and Regulations of the Foundation

§8.

The objective of the Foundation shall be carrying out tasks related to international development cooperation, including supporting democratic changes, development of civic society, rules of good governance, respect for human rights, development of local democracy, transferring experience ensuing from economic and system transformation, in particular as a part of tasks entrusted and financed by the Minister competent for Foreign Affairs.

§9.

1. The Foundation shall implement its objectives through entrusting tasks with project executors in the meaning of the Act on Public Benefit and Volunteer Work of 24 April 2003 (Journal of Laws of 2016, item 1817, as amended) and through its own activities, in particular:
 - 1) executing the development co-operation projects;
 - 2) organising conferences, training courses, seminars, study visits, exchange of information and experience;
 - 3) carrying out information activity.
2. While implementing its objectives, the Foundation shall collaborate in particular with the government, self-governments, schools, higher education institutions, non-governmental organisations and individuals.

Chapter 3 Property and Income of the Foundation

§10.

1. The property of the Foundation shall be the incorporation fund composed of the capital of PLN 3,000 contributed by the Founder and other assets acquired by the Foundation in the course of its operation.
2. The Foundation income shall be:
 - 1) purpose subsidies from the State budget appropriated for the execution of the tasks entrusted to the Foundation
 - 2) means and property rights acquired by the Foundation in the course of its operation, coming from the subventions and subsidies of governmental, intergovernmental and international institutions;
 - 3) income from the investments of the Foundation's means in secure financial instruments (bonds, debentures, bank deposits, etc.).
 - 4) donations, subventions, subsidies, inheritances, bequests and other material benefits, made or granted in favour of the Foundation by domestic or foreign individuals and legal persons.
3. The property of the Foundation shall be used exclusively for its statutory objects.
4. The income of the Foundation shall be appropriated in whole for its statutory objects.

§11.

The Foundation's activities shall be reviewed on an annual basis by a certified auditor selected by the Foundation Management.

§12.

1. The Founder or the Minister competent for the Foundation may at any time inspect the Foundation's activities.

2. The governing bodies of the Foundation shall be obliged to render any and all information and documents necessary to carry out an inspection available to all inspecting personnel and other parties authorised by the Founder or the Minister competent for the Foundation.

Chapter 4 Governing Bodies of the Foundation

§13.

The governing bodies of the Foundation shall be: 1.

the Supervisory Board,

2. the Management.

§14.

1. The Supervisory Board shall be composed of 7 to 9 members. The Supervisory Board members shall be the Members of Parliament (MPs) and senators or other persons experienced in the development co-operation.
2. The Supervisory Board Members shall be appointed and dismissed by the Minister competent for the Foundation, however the MPs and senators shall be appointed by the Minister competent for the Foundation in consultation with the Speaker of the Sejm and the Speaker of the Senate, respectively.
3. A Supervisory Board Member shall hold his/her office for 4 years from the date of appointment, subject to clauses 4 and 5.
4. The Supervisory Board membership shall cease in the event of a death, resignation or the dismissal of the Member by the Minister competent for the Foundation.
5. Prior to the expiration of the term of office of a Supervisory Board Member, the Minister competent for the Foundation may dismiss him/her, only if:
 - 1) s/he has not participated in the Supervisory Board meetings in person or through a proxy on three consecutive meetings without a justification;
 - 2) s/he acts in violation of the objectives and the Statute of the Foundation.
 - 3) s/he has been convicted by a valid sentence for the crime committed due to intentional fault.

The dismissal for the reasons stated above shall require a written justification.

6. To fill in the vacancy in the Supervisory Board, the Minister competent for the Foundation may appoint a new Member. In the event when the number of the Supervisory Board Members falls below the minimum statutory number of members, the Minister competent for the Foundation shall appoint a new Member.
7. The Chairperson of the Supervisory Board shall be appointed and dismissed by the Minister competent for the Foundation. The Deputy Chairperson shall be elected by the Supervisory Board from among its Members.
8. The Supervisory Board shall work at the meetings in accordance with its internal rules of procedure adopted. The Chairperson of the Supervisory Board shall call Supervisory Board meetings on his/her own initiative, yet at minimum intervals of six months, upon the motion of the Founder, the Minister competent for the Foundation, the Management, or 1/3 of the Supervisory Board Members. All Supervisory Board Members shall be notified of an upcoming Supervisory Board meeting at a minimum of 7 days' notice and given information regarding the time and location of the meeting as well as the meeting agenda.
9. The Supervisory Board's decisions shall assume the form of resolutions adopted by a simple majority of votes (i.e. the ratio between votes "for" and votes "against"), subject to clause 10, with a quorum of more than half the total Members of the Supervisory Board, provided all

Supervisory Board Members have been duly notified of the Supervisory Board meeting. The resolutions may be adopted in writing, if no Member opposes thereto. The resolutions shall be signed by the Chairperson of the Supervisory Board or, in his/her absence, by the Deputy Chairperson. Members of the Supervisory Board shall vote in an open ballot, with the exception of ballots held on staff issues. Resolutions in matters added to the agenda at the beginning of a Supervisory Board meeting may be adopted, if nobody present opposes thereto.

10. Each Supervisory Board Member shall have one vote. In an open ballot, when the number of votes "for" equals the number of votes "against", the Chairperson or, in his/her absence, the Deputy Chairperson shall have a casting vote.
11. The Supervisory Board Members shall not be entitled to any remuneration for their service on the Supervisory Board and shall only receive refunds of the expenses related to the performance of their duties.
12. The Supervisory Board Members may nominate their proxies to represent them at Supervisory Board meetings only from among other Supervisory Board Members. The deeds of proxy shall be made in writing.
One proxy may represent no more than three Supervisory Board Members at one meeting.
13. The Supervisory Board Members may not be the Members of the Foundation Management at the same time; they also may not be relatives, kin nor remain in the employer-employee relation.
14. Neither the Supervisory Board Members nor their immediate family members in the meaning of clause 15 may be the contractors or subcontractors of the agreements on entrusting or supporting the execution of development co-operation tasks or other agreements whose subject matter are the development co-operation tasks financed from the public funds, concluded by the Foundation, nor may they perform other gainful activities for the benefit of the entities with which the Foundation concluded the above-mentioned agreements, nor may they be the members of the governing bodies, the controlling bodies or the supervisory bodies in these entities.
15. The term "immediate family member" shall include spouses, persons living in cohabitation with, relatives and kin once removed in lineal or collateral consanguinity, or persons related through adoption, custody or guardianship.

§15.

The powers of the Supervisory Board shall include:

- 1) setting the directions of the Foundation's activities,
- 2) adopting annual operational blueprints and financial projections for the Foundation, presented by the Management,
- 3) adopting annual operational reports, supervising and evaluating the Management's performance;
- 4) ratifying the rules of procedure for the Management and adopting the rules of procedure for the Supervisory Board;
- 5) considering complaints against decisions of the Management;
- 6) defining working conditions and remuneration for the Management;
- 7) appointing and dismissing the Supervisory Board's permanent and temporary committees of advisory and consultative nature;
- 8) adopting resolutions on other matters, including those proposed by the Management, the Founder, the Minister competent for the Foundation, or the President of the Republic of Poland.

§16.

1. The Chairperson or the Deputy Chairperson shall represent the Supervisory Board and act on its behalf in relation to external parties.
2. The Chairperson of the Supervisory Board shall, on behalf of the Foundation, enter into employment relationship with the President.

§17.

1. The Management shall be appointed and dismissed by the Minister competent for the Foundation, however the President shall be appointed and dismissed upon consulting the Supervisory Board.
2. The Management shall be composed of one person. The Member of the Management shall be at the same time the President.
3. The term of office of the President shall be three years, with an option of subsequent renewals.
4. The President shall determine the organisational and operational structure of the Foundation.
5. The President shall act as employer in relation to all Foundation personnel, as specified in Polish labour law.
6. The President shall act under the terms of the rules of procedure ratified by the Foundation Supervisory Board.
7. Neither the President nor his/her immediate family members in the meaning of clause 15 may be the contractors or subcontractors of the agreements on entrusting or supporting the execution of development co-operation tasks or other agreements whose subject matter are the development co-operation tasks financed from the public funds, concluded by the Foundation, nor may they perform other gainful activities for the benefit of the entities with which the Foundation concluded the above-mentioned agreements, nor may they be the members of the governing bodies, the controlling bodies or the supervisory bodies in these entities.
8. The President may not engage in political activity nor perform gainful activities other than scientific and publication activity.

§18.

1. The President shall have the power to undertake all actions and take decisions on behalf and in the name of the Foundation on matters not reserved for the powers of the Foundation Supervisory Board, the Founder or the Minister competent for the Foundation.
2. The President may appoint a Foundation employee as the Executive Director of the Foundation and entrust him/her, under powers of attorney, with the performance of administrative activities and the right to contract the liabilities up to 200,000 PLN, except for the labour law matters. The Executive Director's contracting a liability exceeding 200,000 PLN shall require the consent of the President.

§19.

The powers of the President shall specifically include the following:

- 1) administering the Foundation's activities
- 2) representing the Foundation in relation to external parties, carrying out legal transactions on behalf of the Foundation and granting powers of attorney to do the same, formulation of operational blueprints for the Foundation along with indication of the sources of financing, and presenting them to the Supervisory Board for approval;
- 3) management of the property of the Foundation;
- 4) preparation of balance sheets and operational reports for the Foundation, and presenting them to the Supervisory Board;
- 5) presenting annual operational reports for the Foundation to the Minister competent for the Foundation and the Founder, and the announcement of the same in accordance with legal regulations in force;
- 6) acceptance of subsidies.

§20.

The Foundation may not:

- 1) extend loans or secure liabilities with the Foundation assets in relation to the Supervisory Board Members, the President or the Foundation employees as well as their immediate family members in the meaning of § 14 clause 15;
- 2) transfer the Foundation assets to the Supervisory Board Members, the President, the Foundation employees or their immediate family members according to the rules other than those applied to third parties, in particular when such transfer is made free of charge or under preferential conditions;
- 3) use the Foundation assets for the benefit of the Supervisory Board Members, the President, the Foundation employees or their immediate family members according to the rules other than those applied to third parties, unless such use is related directly to the performance of statutory tasks of the Foundation;
- 4) purchase goods or services under preferential conditions from the entities in which the Supervisory Board Members, the President, the Foundation employees or their immediate family members have interests.

§21.

Declarations of intent in the name of the Foundation shall be made by the President.

Chapter 5 Amendments to the Statute and Liquidation of the Foundation

§22.

1. Amendments to the Statute shall be made by at least a 2/3 majority of the total Supervisory Board Members.
2. Amendments to the Statute adopted by the Supervisory Board require ratification by the Minister competent for the Foundation and by the Founder.

§23.

The Foundation shall go into liquidation when the objective for which the Foundation has been established has been attained, or if its financial property and material assets have been exhausted.

§24.

1. The resolution on the liquidation of the Foundation shall be adopted by the Supervisory Board by at least a 2/3 majority of the total Supervisory Board Members.
2. The resolution on the liquidation of the Foundation shall require ratification by the Founder and by the Minister competent for the Foundation, and a notification of the President of the Republic of Poland.

§25.

1. The liquidation shall be performed by a liquidator appointed by the Foundation Supervisory Board in consultation with the Minister competent for the Foundation.
2. Upon the appointment of the liquidator, the Management shall be dissolved.
3. To the liquidator, the provisions hereof on the Management shall apply accordingly.
4. The liquidator shall submit to the Founder a liquidation report.

ДОДАТОК Б

Таблиця - Етапи співпраці Україна-ЄС

Дата	Етапи
2 грудня 1991 року	У Декларації щодо України Європейський Союз відзначив демократичний характер Всеукраїнського референдуму та закликав Україну підтримувати відкритий і конструктивний діалог з ЄС.
Жовтень 1993 року	Відкриття Представництва Європейської Комісії у Києві.
14 червня 1994 року	Підписано Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС.
1 червня 1995 року	Підписано Тимчасову угоду про торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею між Україною та Європейським співтовариством, Європейським співтовариством вугілля та сталі та Європейським співтовариством з атомної енергії.
Липень 1995 року	Створено Представництво України при Європейському Союзі.
Липень 1996 року	Європейський Союз визнав статус України як країни з перехідною економікою.
1 березня 1998	Набула чинності Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС.
11 червня 1998	Указом Президента України затверджено Стратегію інтеграції України до ЄС.
10 Грудня 1999	Європейська рада схвалила Спільну стратегію ЄС щодо України, спрямовану на зміцнення стратегічного партнерства між Україною та ЄС.
11 жовтня 2000	Набула чинності резолюція Ради ЄС про виключення України зі списку країн з неринковою економікою.
15 березня 2001	Європейський парламент прийняв резолюцію про спільну стратегію ЄС щодо України.
Лютий 2005	Європейська Рада схвалила Спільний план дій Україна-ЄС (основа ключових реформ в Україні).
Березень 2007	ЄС і Україна почали переговори про нову «ширшу угоду», яка має на меті запропонувати правову основу для більш тісної

	економічної співпраці, включаючи зону вільної торгівлі, і кращий політичний діалог.
18 лютого 2008	Розпочалися переговори про вільну торгівлю між Україною та ЄС.
29 жовтня 2008	Почалися переговори про безвіз.
2009 рік	Для України та п'яти інших пострадянських країн створено механізм співпраці Східного партнерства.
30 березня 2012	Ініційовано «Угоду про асоціацію між Україною та ЄС».
2012 рік	Відносини Україна-ЄС погіршилися через те, що тодішній президент Янукович ув'язнив лідерів опозиції (Юрія Луценка та Юлію Тимошенко). Пізніше він відпустив Луценка.
29 листопада 2013	Янукович відмовляється підписувати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС на Вільнюському саміті за наполяганням Росії. Початок Євромайдану.
21 березень 2014	Політичну частину Угоди про асоціацію підписав прем'єр-міністр Яценюк.
27 червень 2014	Економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС підписана Президентом Порошенком.
16 вересня 2014	Угода про асоціацію між Україною та ЄС ратифікована Україною.
Грудень 2014	Розгортається Консультативна місія ЄС з реформування сектору цивільної безпеки в Україні.
1 січня 2016	Набула чинності Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі між Україною та ЄС.
Квітень 2016	Референдум у Нідерландах щодо ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (результат «ні»). Інші країни ЄС на той час ратифікували дану угоду.
Грудень 2016	Щоб розглянути результати референдуму, уряди держав-членів ЄС вирішили зробити юридично обов'язковими положення УА, які стверджували, що ЄС не зобов'язувався надавати Україні статус кандидата на членство в ЄС, гарантувати безпеку,

	військову чи фінансову допомогу чи вільне пересування в межах ЄС.
11 травень 2017	Україна отримала безвізовий режим з ЄС.
1 вересня 2017	Угода про асоціацію між Україною та ЄС у повному обсязі набирає чинності.
2021 рік	Розпочато щорічний діалог між ЄС та Україною з питань кібербезпеки та кіберзахисту.
12 жовтень 2021	Україна та ЄС підписали Угоду про спільний авіаційний простір, а також угоди про участь України в програмах ЄС Horizon Europe та Creative Europe.
17 Лютий 2021	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг, сертифікувала Укренерго як оператора системи передачі європейського типу за моделлю ISO. Це відкрило двері для офіційного членства в ENTSO-E.
28 Лютий 2022	Україна подала заявку на вступ до ЄС.
Квітень 2022	Україна заповнила анкету на розгляд Комісії ЄС.
26 квітня 2022	Україна стала членом-спостерігачем ENTSO-E. У березні українську мережу синхронізували з ЄС і відключили від Росії та Білорусі.
Червень 2022	Україна отримала статус кандидата в ЄС.

Джерело [42]

Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Чорна Анна Віталіївна, студентка 2 курсу магістратури, форми навчання денна, факультету економічного, спеціальності 051 «Економіка», адреса електронної пошти ann22one@gmail.com.

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Перспективи розвитку зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям *академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи*, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____

ПІБ (студент)

Дата _____ Підпис _____

ПІБ (науковий керівник)